

ZORA-LUČ

GLASILO JUG. KAT. ĐAČKE LIGE

Sadržaj: Mihajlo Firak: Prvo i glavno. - Neke misli J. J. Strossmayera. - Branko Storov: Sveti Grad. - Anton Vodnik: Revne deklice. - Nikola Kolarek: Iz uspomena na mrtvog viteza sv. Grala. - Tine Debeljak: Ob rdeće zasenčene luči. - Tine Debeljak: V mesečini. - R. Venny: Blago Vama. - Gj. Sudeta: Žetva. - Jože Piber: Megla. - Andrej Križman, Ljubljana: Omnia renovare in Christo et primum nos ipsos. - Vilinjak. - M. S.: Najmladjima. - Ljubo D. J.: Plava noć. - A. Šop: Iz „Soneta zvijezda“. - N. Šop: Čovjeku. - F. S. Storov: Moje dekle božićni večer je... - I. Katalinić: Neispevana pesma. - Ivo Horvat: Put. - **Kulturni vjesnik.** - **Listak.** - Za duhovnu obnovu. - Internacionala. - Socijalno gibanje. - Ex oriente. - Djački svijet. - Vijesti.

Iz uredništva.

Uredništvo je primilo radnje od drugova: Vilinovskog Nevenka; Vilskog Lj.; Stanka; Đakovića Jaroslava; Storelija Srda; Ljuba D. J.; A. Stonica; Hercega; Tadeona; Katalinića i Dolskoga.

Dobro je to, što se i najmlađi vježbaju u pisanju, jer će im to samo koristiti u životu. I premda su od svih ovih jedva dvojica-trojica ušla u Vilingaj, neka ipak ostali ne klonu. Kod svih se opaža prilična lakoća u pisanju, a da njihove radnje nisu ušle, u većini slučajeva uzrok je afektacija i nenaravnost.

Ima drugova iz nižih razreda, koji već plaču za životom, a ima i onih, koji tuguju za razočaranjem i ljubavi. — Ljudi čitaju samo pjesme, a neki ni to, i misle, da je to za pjesnika dosta. Takvi ne će uspjeti. Traži se mnogo promatranja, mnogo študija i dubine i mnogo života.

Nikome ne ću reći, da se kani ćorava posla. Na to će nepozvani i sami doći, ali svima preporučujem: Više života, iskrenog i proživljenog života, i više veselja!

Radovan Naranski. Socijalno pitanje obradili ste odviše početnički. Niste dublje zaronili. Čini se, da niste čitali knjiga, koje o tome rade. Vi promatrate život u dalmatinskoj zagori i iznosite ono, što smo mi svi odavno znali. Tu treba pomoći, ali kako?

Uostalom pohvalno je od Vas, što ste se jedini od srednjoškolaca sjetili „Zore Luči“ jednom ozbiljnom stvarčicom. Nastavite u tom smjeru, pa će te sigurno uspjeti, jer imate dobru volju, a to je glavno.

Iz uprave.

Ovim brojem počinjemo drugo polugodište. Uredništvo i uprava su sve sile uložili, da „Zora Luč“ bude što solidnija. Inače za sada prilike ne dopuštaju, da se uredi sve, kako bi se htjelo. K tomu nemamo novaca, a naši pretplatnici još uvijek ne će da se sjete svoje dužnosti. Za drugo polugodište morali smo već imati svu pretplatu, a kad tamo nismo još dobili niti toliko, da isplatimo ovaj broj. — Drugovi, ako želite, da „Zora Luč“ i nadalje izlazi, požurite se! Šaljite pretplatu; kupite darove i tako ćete najbolje dokumentovati ljubav za svoje glasilo.

Uprava i uredništvo „Zore-Luč“: Pejačevićev trg 15. I., Zagreb.

ZORA-LUČ

GLASILO JUG. KAT. ĐAČKE LIGE

God. XXIII.

Zagreb, 15. veljače 1921.

Broj 6.

Mihajlo Firak:

Prvo i glavno.

Uzgoj kršćanskog značaja.

(Konac.)

Da uzmognemo stvarati život prema kršćanskim životnim istinama, treba da se za to osposobimo uzgojem kršćanskog značaja. Stalan i jak značaj, mora da bude prvi, bliži cilj svakoga od nas, koji se oduševljavamo preporodom naroda u Kristu. Razgledat ćemo barem glavne crte značaja, da si tako jasno predložimo, što nam je potrebno i zašto.

Značaj čovjeka je ono stalno obilježje svega njegova mišljenja, teženja i djelovanja — stalnost u životnim načelima (bez obzira, da li su ta načela dobra ili zla). To je značaj čovjeka uopće, a obzirom na stanovitu pozitivnu etiku može značaj biti pozitivan ili negativan, dobar ili zao, već prema tome, da li se s dotičnim etičnim zahtjevima slaže ili ne.

Dosljedno tome bit će kršćanski značaj stalno i svijesno mišljenje, teženje i djelovanje po kršćanskim životnim istinama. Označiti ga možemo također kao trajno i svijesno nutarnje raspoloženje, uslijed kojega se sve naše životne funkcije ravnaju po kršćanskim istinama.

Odatle se već vidi, što je najvažnije i najpotrebnije kod uzgajanja značaja. To su pozitivne istine o životu, istine, koje kažu, kakav ima biti život, kada on ima vrijednost, kolika je vrijednost života i što je više, a što manje vrijedno. Moramo znati ideal značaja, što da uzgajamo, veli slavni Förster. Kako je to sudbonosno za čitav problem ljudskog života, dokazom je naš savremeni moderni život. Tu je baš Ahilova peta tog bezbožnog i skepticizmom zaraženog svijeta, da on nema stalnih, opće priznatih životnih istina, pa zato ne može da si stvori opće vrijedan ideal, prema kojem bi uzgajao svoj značaj. Tu naš „slobodoumac“ dolazi pred strahoviti ponor, i duša mu se mora prelomiti, kad osjeti hladnu, zijelevajuću bezdan. Zato i ima kod tih ljudi, koji se inače čine sretnim i uživaju sve moguće tjelesne slasti, toliko resignacije i očaja, tako bolnog i tragički tužnog očaja!...

Sasvim je to naravno, drugačije ne može biti. Zato je velika blagodan za nas katolike naša vjera, koja nam jasno i do u sitnice konkretno označuje našu životnu stazu i uči nas, kakovi treba da budemo, a da uzmognemo tom stazom sigurno koracati. Nama je jasan ideal značaja: čovjek, koji sve radi specijae aeternitatis, koji tako ljubi Boga, da protiv njegove volje ne će ništa učiniti, koji nikad ne predstavlja svojih interesa interesima Božjim, koji uopće ne pozna razlike između svojih i Božjih interesa, između svoje i Božje volje. Čovjek, kojemu nije sav kršćanski moralni zakonik nešto, što mu se nameće izvana, što nije njegovo, nego, koji se je identificirao sa svim, što je Božje i moralni zakon kršćanstva je u njemu, njegov je i on ga slijedi kao glas svoje nutrine, kojemu se ne može oprijeti, kao što se ne može oprijeti želji za znanjem, za srećom i drugim temeljnim težnjama svoje naravi.

Visok ideal, ali i dostojan čovjeka! I tko ima doista živu vjeru, taj će ga uzljubiti i žedat će za njim nesavladivom željom. A mi?! —

Drugo, s čime moramo biti kod uzgoja značaja na čistu je činjenica, da smo mi mješavina dobra i zla, da ima u nama mnogo toga, što ne smije na dan, ne smije živjeti. To veoma dobro ističe Förster, kad kaže, da nije glavno, da se iživimo, nego glavno je, što da se izivi.

Smisao i vrijednost ovih riječi svaki i predobro razumije. Sudbomosno je za čitav život pojedinaca i naroda, ako svaki gleda u sebi samo dobro, sve pravo i vrijedno, da živi. Ta to i jest istočni grijeh naturalizma, koji širi crna krila nad sveukupnom savremenom kulturom, da on svaku pojavu u ljudskom životu proglašuje dobrom. Sve, što se zbiva je dobro, narav ne pozna zla, čovjek nije normativno biće, koje ovo mora, a onoga ne smije činiti; naturalistički čovjek (dosljedno i njegov život) je predmet naravi i kao takav dobar, jer narav ne pozna moralnih razlika. Eto i s ovoga gledišta nam je jasno, zašto moderna kultura ne može da stvara značajne ljude. Kako li se visoko iznad tog plitkog naturalizma ispinje kršćanstvo naukom o istočnom grijehu — o iskvarenosti ljudske naravi! Naša kršćanska vjera nam kaže, da ima u nama mnogo zlih težnja i nagona i ako se njima podamo, uništiti ćemo svoj život, vremenitu i vječnu sreću. Zato je nama kršćanima lako uzgajati značaj: imamo jasno izražen ideal i imamo istinito predstavljenu vlastitu narav. Znamo, što valja činiti, a što ne, što se u nama smije iživjeti, a što ne — čvrsto postavljen cilj i točno označen put!

To nam dolazi izvana, daje nam kršćanstvo. Da se to oživi, da dobije mesa i krvi mora pridoći naša volja. Moramo htjeti, da postignemo ideal kršč. značaja, moramo htjeti da pođemo putem, koji do njega vodi. Volja, volja i opet naša volja, bez nje nema značaja. To je *conditio sine qua non*, značaj se ne da uzgojiti nikakvim mehaničkim sredstvima, nego on raste jedino iz jake i svijesne volje. Nikada toga ne zaboravimo!

— Znam, da bi sad trebalo reći nešto i o uzgoju volje. Nu to zahtijeva posebnog truda, a uz to je ova stvar takova, da se ne može iscrpsti, jer obuhvaća bezbroj konkretnih i individualnih slučajeva. Zato samo par riječi o kršč. askezi. — Općenito se poima kršč. askeza, kao crno, odvratno nastojanje, da se zamrzi svijet i život u njemu. Askeza da je negacija života, jer zatomijuje u klici, ubija mlade i svježije porive, svaku pojavu slobodnog i vedrog, uvijek nasmijanog života. A začudo

je askeza, kako je goji kat. crkva, sasvim protivnog značaja! Askeza je prema shvaćanju kat. crkve vježbanje u savladavanju zlih naših sklonosti, želje za neurednim tjelesnim uživanjem, a sve to u korist slobodnog razvitka naših dobrih sklonosti, u korist vedrog i nasmijanog života oslobođenog od otrovnih presizanja tjelesnih požuda. Tu je askeza anđeo čuvar života, sigurna garancija, da će se on nesmetano usavršivati pod nadzorom razuma. A tko drugi ima da ravna našim životom nego razum (gledajući s naravnog gledišta)? Askeza omogućuje razum, da vlada životom!

Konkretno sastoji kršćanska askeza poglavito u odricanju i zatamljivanju nekih čustava i težnja, koje su po sebi dobre ili indiferentne. Tu vlada misao: odreći se katkad i onoga, što je zabranjeno i tebi štetno. Duhovito i plastično izriče tu misao Förster: tko nešto određeno hoće, taj mora mnogo toga odlučno ne htjeti. Dakako, da čovjek ovu misao prihvati, „mora najprije znati, tko je on, a istom onda će razumjeti, što on mora“ (Förster), pa zato je askeza modernim „naobraženim“ ljudima besmisao i atentat na život, taj dragi, jedini život! — Ne poznaju čovjeka, ne poznaju sebe.

Za nas je askeza nužna konsekvencija svega našeg shvaćanja života i čovjeka i zato treba da je svaki provodi u svagdanjem životu. To je osnovna škola života, bez koje nije moguć daljnji napredak. Bez askeze ćemo uvijek ostati polovičari, diletanti, frazeri kršćanstva i uvijek u opasnosti, da ga izgubimo. Zamislimo se svaki duboko i ozbiljno u taj momenat našeg cjelovitog odgoja!

*

„Nicht, dass man etwas weiss, sondern wozu man es weiss....“ — eto jedinstvene direktive svega našeg nastojanja. Wozu, za što, u koju svrhu, s kojim ciljem radimo, učimo, razmišljamo, organiziramo se, pišemo, pjevamo i oduševljavamo se, to imajmo uvijek na površju svijesti kod svakog našeg čina. Ništa kod nas ne smije biti samo za sebe, bez saveza sa višim i najvišim našim ciljevima. Sve moramo u sebi utjeloviti — težnje našeg kat. nar. pokreta i težnje čitavog kršćanstva; moramo se identificirati s tim težnjama. Bez toga ne ide, i ako ne ćemo, da ne živimo mi, nego, da živi u nama Hrist,“ ako ne ćemo, da poistovjetimo svoje interese (i lične!) s interesima našeg kat. pokreta, onda je bolje, da nas u tom pokretu nema. Istina je samo jedna (u istoj stvari) i život je samo jedan. Aut — aut, polovičara i kukavica ne smije da bude među nama. Jer mi naviještamo život, a život taj to je tvrdi rad, žrtva, to je ljubav. Ljubav k Bogu i ljubav k narodu, k neumrlim Božjim stvorovima. A ta ljubav traži čitava čovjeka!

Utjelovimo u sebi sve životne istine kršćanstva i dajmo im da žive u nama i izvan nas — to je za nas moderne mlade katolike i mlade katolikinje prvo i glavno.

A do toga se dolazi samo odgojem kršćanskog značaja — kršćanskom askezom. Drugog puta nema!*

* Kao izvrsnu knjigu, koja se bavi odgojem značajnosti, preporučujem Försterovo djelo: „Erziehung und Selbsterziehung“. Pisac, jedan od najvećih (ako nije najveći) savremenih pedagoga, dubokom i svestranom modernom psihološkom analizom obrađuje najaktuelnija pitanja odgoja i samoodgoja modernog čovjeka. Vidici, s kojih promatra čovjeka i njegov život, tako su blizu katolicizmu, da je bilo prepiranja, nije li Förster pravi katolik. (Inače je on protestant.)

Neke misli J. J. Strossmayera.

I.

„Evangelje nije doduše zakonik politički ili društveni ili međunarodni, ali duh evanđelja ima i u političke i u međunarodne i društvene odnose šaje skroz i skroz prodrijeti, pa dok bude u svijetu oholosti, preziranja, sebičnosti i odurnosti, dok bude laži i prevare, dok ljudi budu mislili, da su samo bludu i raskošju za ljubav na ovom svijetu, nikada ni mira ni sreće. Istom onda, kad svuda po svijetu i u svim odnošajima zavlada ona istina i pravda, koja u nebu vlada i za kojom svaki dan vapijemo: „Budi volja Tvoja, na nebu kao i na zemlji“; kad poniznost, čednost, ljubav, velikodušnost i ono sveto načelo zavlada: „Što želiš, da ti drugi učini, učini vazda i ti drugome; a što ne bi rad, da tebi drugi učine, nemoj ni ti drugome učiniti“; kad istom jedan drugomu sreću, slobodu i napredak ne budemo zavidjeli, nego u tuđoj sreći i napretku jamstvo za vlastiti svoj napredak smatrali budemo; kad se jedan za drugoga rado žrtvovali budemo, kao što se je Isus za sve nas žrtvovao: onda će istom pravi mir, prava sloboda, pravo blagostanje i bratski među narodima odnošaji postati. Dotle daj, oružaj se do nokata, a skrajna nužda i nevolja poput stare kuge hoda po svijetu, ili da mori ljude, ili da jedne proti drugima huška i diže. Kad je kukavština i nevolja na svijetu najveća, onda se rado zalijećemo u rajske te vedrine, da si vjeru i nadu okrijepimo da će doći i jednom vrijeme, kad će biti na svijetu jedan pastir i jedno stado, i kad će Bog stvoriti, kao što pismo veli (Isaija 65, 17-25; Apoc. 21. 1-4), novo nebo i novu zemlju, na kojoj ne će biti više zavisti, zloće, svađe, osvete i rata, nego samo ljubavi i pravoga bratimstva; kad će zemlja krvlju sina božjega posvećena i u baštinu čovječju povraćena, trudu i znoju čovjeka rado odgovoriti i materinsku utrobu svoju svima na užitak i zadovoljstvo rado otvoriti; kad će bolesti i nevolje, barem one, koje strast, požude i grijeh na hiljade rađaju, prestati i ono se vrijeme povratiti, o kom Isaija prorok veli, da će med i mlijeko svuda teći, a maleno se djetešce mirno sa lavom i risom sigrati (Isaija 11, 6-8). Odgovorit će čitatelji: Ej, lijepa sna! Mi, koji u sveto evangelje vjerujemo, ne dvojimo, da će taj san jedamput istinom postati, jerbo kroz sve nužde i nevolje Bog čovječanstvo k tomu cilju vodi. Njemu nevolje i bludnje i opačine ljudske služe na svete svrhe, samo čovjek znati ne može vrijeme ni časa, koje je posve u njegovoj ruci. Mi barem ne možemo se odreći nade, da će nadoći jedamput vrijeme, gdje će prestati slobodom se zvati ona jačega naroda sloboda, kojom se drugi slabiji narodi pod jaram bacaju, i gdje će se pitanja velika rješavati ne brutalnom silom i krvavim ratom, nego umom ljudskim i božjom pravdom. Međutim, gledajmo svi, da taj san istinom postane najprvo u duši i svijesti našoj, pak onda u domu i obitelji našoj. Koji pak oblasti i upli-va na javne poslove imamo, gledajmo po mogućnosti, da se taj san i u javnim odnošajima malo po malo obistini.“

II.

„Smrtonosni nož u srce naroda rivaju oni, koji bi ga rada od vjere i Boga otcijepiti. Samo oni narodi uspijevaju, koji Boga i vjeru najpre-

čom i najsvetijom stvarju smatraju i narodne sile svoje moću i milošću odozgo sveudilj osvježuju i okrepljuju“.

„Čovjek kršćanin ničesa se na svijetu ne boji nego samo grijeha i one smrti, koju grijeh rađa. Smrt poslije smrti i uskrsnuća Gospodnjega nije više smrt, nego početak novoga neumrloga života, blažen prelaz iz ove doline od suza u prebivalište vječne slave i utjehe“.

III.

„Sve, što je na svijetu dobra, slavna i stalna, to je u Isusu i po Isusu; sve, što je osim njega ili proti njemu, tašto je, opsjena je puka i propast prava. Tako je bilo uvijek do sada i tako će biti i do konca svijeta.“

IV.

„U životu svakoga i naroda i pojedinca tri se stvari ujedno steći imaju, ako misle svoj cilj postići, a to je: znanje, hotjenje i moć. Spojimo li to troje u službi istine i pravde ujedno, eto ti lijepa i slavna života i divnih uspjeha. Uzmanjka li pak makar samo i jedno od toga, okržljavio je život i rad naš. Bog je sa svojom slikom i prilikom položio u dušu i pojedinca i naroda klicu pravu i živu svoga svemogućstva. I narodu je i čovjeku granice nemogućstva uvijek i uvijek razmaknjivati, dok narodi i ljudi toj težnji iskreno i odvažno služe, dotle su vrijedni biti oruđem viših svrha; kad pak omlitave i u bludnje i blud zagreznju, tada polag sve vanjske sjajnosti u grob hrle.“

V.

„Znano je, da je u novije doba u državni sustav i u državni život pristupilo načelo narodnosti, a i pravo je, jer je narodnost polag svete vjere najskupocjeniji dar božji; ali valja, po mom mnijenju i osvjedočenju, to načelo narodnosti, ako misli svojoj svrsi odgovoriti, duhom kršćanstva i svetoga evanđelja oplemeniti, uzvisiti, posvetiti i onom pravednosti nadahnuti, koja veli: „Što ne bi rado, da ti drugi čine, ne čini ni ti drugomu“. Inače se načelo narodnosti rado izvrgne i izopači ter postane izvorom oholosti, nesnosnosti, sebičnosti i svakojake nepravednosti. Da pak u tom slučaju o pravoj slobodi, miru i slozi ni govora biti ne može, samo se po sebi razumije; samo se po sebi razumije, da se u tom slučaju i stare tečajem stoljeća posvećene i na uzvišene svrhe upućene sveze izvrći i u povod nemira i raspra, svakovrsnih stiska i spona obratiti mogu. Ja ne bih rada, da se naš narod tudi od onih naroda, na koje ga Bog i država veže; neka bude i drži sa svakim, koji pošteno misli, koji mu bratsku ruku zato pruža, da se sreće, napretka i slobode svoje dovije; ali neka nikada i nipošto ne bude pod nikim“.

VI.

„Bog me sačuvao, da bih ja htio kудiti naše vrijeme. Svako vrijeme ima svojih vlastitih mana i prednosti. Jedna od tih mana jest, da je moć i čuvstvo religiozno danas u svijetu preveć oslabilo i da je u svijetu danas mnogo i premnogo težnja, koje to čuvstvo od dana do dana sve to više slabe. Ja držim, da je u tom pogledu veliko pomanj-

kanje, pak ako je danas u svijetu malo mira i reda, malo sloge u društvenim razredima, ako su danas javne moći i ugledi preveć oslabili, ako se danas posvuda od danas do sutra živi, da je tomu ponajviše krivo oslabljenje religioznoga čuvstva. S te strane napredniji je bio srednji vijek, u njem je moć i religiozno čuvstvo skroz i skroz probila cijelo čovječje društvo, ter se je tim i um i srce i volja i mašta u toliko uzvisila, okrijepila, oplemenila i razgorjela, da nijedan vijek nije toli divnih spomenika na svakom polju umjetnosti proizveo, koliko srednji“.

VII.

„Svećenik sam i vladika, pak sam zato i nešto doprinio, da se u narodu našem stvori i utemelji akademija znanosti i umjetnosti i sveučilište, da narodu svomu dokažem, da među svetom vjerom i među znanosti i umjetnosti ne ima nikakvih na svijetu opreka. Pak ako opreke kadšto i bude, nije ju narav stvari porodila, nego strast, slabost i zanesenost ljudska, — — — Vjerujte mi, sve, što se je na ovom svijetu dosada uzvišenoga učinilo, učinilo se je složnim radom svete vjere i znanosti, a ljudi učeni, koji su znali umom i srcem svojim jedno i drugo prigrliti, najslavniji su ljudi, a djela njihova vječite vrijednosti i koristi“.

VIII.

„Sa iskrenom ljubavlju ljubim braću, koja s nama u crkvenom općenju ne stoje. Ljubimo ih, jerbo se mi lijepim imenom katoličkim ne samo stoga ponosimo, što nam je vjera svuda po svijetu jedna ter ista, nego i stoga, što nam je ljubav općenita, koja nikoga na svijetu, niti istoga neprijatelja svoga, od žara svoga ne isključuje.“

Našlo se ljudi i među nama, koji su i drugo časno i pošteno ime, kojim se dobar dio naroda našega služi i ponosi, javno na ruglo iznijeli i to, Bože neumrlj! u onaj čas, kada se to ruglo napisati nekim načinom drugačije nije moglo, nego upravo krvlju bratskom. Bilo je vazda takovih ljudi na ovom svijetu. O njih veli punim pravom apoštol naroda: Tašte su jim misli, slavu u nečasti traže, a misleći da su najpametniji, siđoše s uma. Ja pako velim: ako bi i bilo s jedne ili s druge strane u tom obziru kakovih predsuda, ako bi se na pr. imenu narodnom gdje-god i zbilja priljubila vjera, — što nigdje na svijetu ne biva — imajmo ipak ustrpljenja, ne kršimo nikad zakona bratske ljubavi, znajmo pouzdano, da će vrijeme, napredak i prosvjeta, slične predsude odstraniti. Tko bi pako tim povodom hotimice razdor među braćom sijao, podoban bi bio onomu, o kom sv. evandjelje veli: da se je noću, kada su težaci pospali, hotimice potkrao u njivu i kukolj među čistu pšenicu posijao — — —. Mi upravo katolici svetošću života i izobiljem ljubavi imamo istinitost vjere svoje i plemenitost težnje svoje za jedinstvom svakom prilikom pokazati.

IX.

„Nezabludivost crkve i nezabludivost pape jedna je ter ista stvar, niti je ikome na svijetu dano razdvojiti u crkvi božjoj tijelo od glave, niti glavu od tijela. Kad sveta crkva proglašuje i tumači nauk sveti, čini to uvijek po ustima glave; kad glava to isto čini, crpi vječitu istinu iz

istih svetih i nepromjenljivih izvora. crpi ju istim duhom opojena ko i crkva sama.“ — — —

„Kad sveti otac papa u rijetkih slučajevih sam kano glava crkve i vrhovni učitelj kršćanskih naroda koji nauk kršćanski člankom vjere proglašuje, mi katolici držimo i vjerujemo, da je to nedvojbeno istina Bogom objavljena“.

X.

„Ja sam sveudilj ljubio sv. mater crkvu i sada ju jednako ljubim. — Uvijek sam bio uvjeren i još sam danas uvjeren i pripravan to potvrditi sa svojom smrću, da je najuzvišenije i najbožanstvenije djelo ruku i milosti božje: sv. katolička crkva, u kojoj i po kojoj prima ljudski rod sve obilje božjega spasenja. Uslijed toga ljubio sam iskreno sv. oca Pija IX. i poštivao sam ga kao vidljiva glavara crkve božje, kao namjesnika Kristova, kao nepogrešivoga natpastira crkve . . . Nikada nisam govorio ni proti njemu, ni proti rimskoj crkvi“.

XI.

„Narod, koji ne zna uzavreti i do Boga pisnuti, kad mu se bez ikakva razloga najsvetija prava uskraćuju, propada i izumire, jer samo tuđom milošću, to jest vlastitom svojom sramotom i porugom živi. To je anemija prava i smrt gotova“.

XII.

„Sirotinja naša ništa ne uživa u kućama svojima do nužde i nevolie; ništa ona tu ne vidi, što bi ju stalno razveseliti moglo. Svi mi od sirotnje naše živimo, a premalo se za nju brinemo; čestoput je preziremo, od sebe odbijamo; čestoput stare i nove terete pod kojima skoro iznemaze, bez nužde joj ogorčavamo surovim i nepristojnim našim postupanjem. Pak još k tomu na posljetku biva, da joj u crkvi onu jednakost, na koju smo Bogom i njegovim pomazanstvom pozvani, zavidimo. Želimo, da se i u crkvi od nje dijelimo i mjesto za se odličnije dobijemo. Mi smo dakle prostranu crkvu zidali i želimo ju što ljepše uresiti, da i naš dobri puk slobodno se u njoj kretati može. Kad osim lijepe božje naravi ništa ne ima, što bi ga pravo razveselilo, barem kad u svoju stolnu crkvu dođe nek odahne, nek mu se srce i duša po volji raširi. Bar tu nek si kazati može: „Hvala Bogu, ovdje sam i ja, kao svaki drugi, kod kuće; hvala Bogu, ovdje me barem nitko prezirati ne može, jerbo onaj, koji se ovdje za vas svijet prikazuje, sirota je bio, kao i ja: sirotu je osobito ljubio i njegovao; osim svetih naših žrtvenika u sirotinji upravo živi, jer veli: Gol sam bio i odjenuli ste me, gladan sam bio, i nahranili ste me itd. Onaj, koji ovdje prebiva, ne gleda na čast, dostojanstvo, odjeću, nego na dobro i pošteno srce; pak mu je Lazar, koji mrvicu pod stolom kupi, stoput miliji nego bogati gavan, koji razbludno živi, pak još hoće da se i u crkvi baši veleći: „Nijesam kao drugi ljudi“.

XIII.

„Svećenstvo, ako je dobro i kreposno, najveći je dar božji, ako je pak nevaljalo, najveća je kazna božja, koju je običavala božja desnica

na narod žudijski tada izasuti, kada je sve ostale kazne zaman iscrpila. Budimo narodu svomu kao što po samom imenu svojem, (sacerdos) biti imamo, dar božji. Istinabog iz naroda samog proizlazimo, zato sve nedostatke i mane naroda svoga iz krila obitelji svojih crpimo i na sebi nosimo; ali se sjetimo, da smo upravo zato svećeničko zvanje odabrali, da se općih mana i slaboća otresemo, da se u svakoj kreposti i valjanosti puku na čelu stavimo, da mu u istini svjetlo budemo i sol, koja od skvarenosti čuva. Sramota bi i ukor bio, da mi, koji smo se zavještovali, da ćemo na čelu naroda stati, učitelji i prosvjetitelji njegovi biti, da lošiji i slabiji od njega samoga budemo. Naš siromaški narod dosta trpi. Ja sam u duši svojoj skroz na skroz uvjeren, da će naš narod sve patnje i suprotivštine svoje sretno svladati i do svoga cilja dospjeti, samo ako mi svećenici u čestitosti i revnosti svojoj živi mu zaklon i živa mu potpora budemo.“

XIV.

„Za krst časni i slobodu zlatnu“, to je bila, to će i za vazda, ako Bog da, ostati lozinka naroda našega. Pod tim znakom dobit je jamačna. Mi želeći stupiti u kolo izobraženih naroda i proslaviti se na umstvenom polju, kako smo se negda na bojnem, polučit ćemo bez dvojbe želju svoju, ako pod istom zastavom vojevali i luč, koja s propela svijetu svijetli, slijedili budemo.“

XV.

„Mi Slaveni ne ćemo izvršiti velikog onog poslanstva u Evropi ni u Aziji, ako nismo jedno. Sve nevolje naše dolaze nam od nesloge naše. Jedino jedinstvo moglo bi nas spasti... Jedinstvo, sloga i ljubav našeg naroda bila mi je i jest mi i sad jedina i najveća želja na ovom svijetu. Ja sam za to jedinstvo, za tu slogu i ljubav vazda mislio, vazda radio, pa ma da su me mnogi radi toga krivo sudili i osudili. A za to jedinstvo naroda našega ja sam pripravan i život svoj žrtvovati. Narod nam je siromašan, biju ga teške nevolje, narod nam ne ima prijatelja, ali svemu će se dati pomoći, ako dodemo do sloge i ljubavi, ako dodemo do jedinstva. I ja kada se budem rastajao s ovim svijetom, posljednja će mi molitva biti za jedinstvo naroda moga... Svemoguću vječnu Bože, smiluj se momu dobromu narodu i ujedini ga!“

Branko Storož:

Sveti Grad.

Miruju svete razlivene vode
nepomične ko volja mučenika.
Nad njima silni abonosi svode
jaki ko ljubav prvih mučenika.

I vode u grad smirenoga htenja.
Košto u cevi zlatno puce pada

kad nema zraka. Tiho i bez trenja.
Košto u pečal slazi prva nada.

A grad je lep. Lepezaste paome
miruju kao ponos uverenja.
Kraj njih se vode blistaju i lome
u bogatih fontana otkupljenja.

Na trgu smeh. I ljudi. Žene. Deca.
I perspektiva ne kviri mu crte.
Po Božjoj volji, satovi se vrte.

A grad je svet. I temeljima trese
ekstaza kao kolenima sveca.
A grad je jak. I može da podnese.

Anton Vodnik:

Revne deklice.

Kako smo me deklice revne — bedne na cesti . . .
Kako se nam smilijo naši zlati lasje,
(ki v belih večerih na njih dehti mesečina
kakor Marijina dlan . . .),
oči naše sinje,
ker nas srečujejo tuji ljudje . . .

Kako smo me deklice revne — bogate,
kadar smo same . . .
(sanje so naše vse bele in zlate),
do bolne omame
se natrepečejo duše in rōke,
kot zvon razdrhté se
v sinjine globōke . . .

Nikola Kolarek:

Iz uspomena na mrtvog viteza sv. Grala.

„Nikola nije uzalud živio; novi će ljudi
poći stazom, koju je on utro, novi će rod
silniji i jači od starih nastaviti njegov rad, pa
njegove osnove nijesu uzalud sijane, jer nikad
ne žanje onaj, koji sije“.

Dr P. Rogulja: „Sunce na smiraju“.

„Hvala Bogu, izmakli smo iz ovog otuđenog grada, koji je danas
na dan 20. kolovoza, u znak slave istakao tudinske zastave, a nama si-
lom bajuneta brani, da kroza nj prodemo s hrvatskom trobojnicom na
gradima. Ali neka! Mi, reprezentanti mlade katoličke Hrvatske, idemo i

preko ovog poniženja k trsatskom svetištu, da na ovoj dominantnoj točki hrvatstva, a pod okriljem Bogorodice, u znaku rada, proslavimo desetgodišnjicu pokreta, koji će Hrvatskoj donijeti spas i preporod od njezinih kulturnih i nacionalnih neprijatelja, — govorio je već krepki muž, crne brade, grupi učesnika trsačkog pouzdaničkog sastanka god. 1913., dok smo se kamenitim stubama uspinjali s Rijeke na Trsat. Idući par koraka sprijeda, okrenem se na te riječi, i u govorniku prepoznah njega, koga nam čas prije u redakciji prikazaše kao šef-redaktora prvog katoličkog dnevnika.

Bilo je to u vrijeme, dok se Rijekom bančio „prekodravski brat“. U vrijeme, dok je Cuvaj u Hrvatskoj gušio svaki glas slobode, te i mi zborovasmo pod policijskom paskom, a oba su naša mrtva Viteza sred zadrtih neprijatelja visoko dizali barjak novoga roda.

Još se danas živo sjećam, kako je dan iza toga sigurnošću iskušanog radnika, razvijao Petar Rogulja principe organizacije katoličkoga naroda. Sjedeći u kutu dvorane hrvatske čitaonice na Trsatu i bilježeći, što sam uhvatio, nijesam očekivao, da ću tako skoro gledati, kako ispod ruku toga predavača niču institucije, s kojima je govorio s tolikim oduševljenjem i uvjerenjem. A najmanje, da ću o našem mrtvom vitezu sv. Grala pisati ove drage uspomene, koje su danas dio duša čitave jedne generacije, odgojene u školi dra Petra Rogulje. S njegovim idejama u duši, stoji ona već dijelom u borbi života, a dijelom se sprema da djelima, na koja ju je „ljubavlju, drugima nepoznatom, putio „časni otac“ Vitezu sv. Grala sačuva trajan spomen u svome narodu. Toj su generaciji, da je bodre i jačaju, posvećene sve uspomene.

* * *

Iscrpljeni ratom, a još više glađu, usprkos recepta visokih austrijskih političara: aushalten und durchhalten, naši su ljudi po Bosni, Dalmaciji i Istri na desetke umirali. A djeca, pokoljenje naše budućnosti, uzalud su tražila suha hljeba, kad ni hljeba nije bilo. Zar uzalud? Ipak se našlo ljudi, koji su pokrenuli akciju, da se od biča ratne oskudice spase barem oni, koji nijesu ništa zgriješili na svjetskoj krivdi, da se spase nejaka djeca. Mislite li, da je kod te akcije mogao uzmanjkati On, koji nam je često ponavljao poruku velikoga dra Kreka: Dobrih matera i mnogo djece, daj nam Gospode, i mi smo spašeni!“

Sredinom srpnja 1917. javljeno je, da će u zagrebačko sjemenište stići na prenočište neko 300 istarske i dalmatinske djece, koja su putovala za Slavoniju i Bačku. Priredismo spavaonice i podveće podosmo na kolodvor pred djecu.

Izenadismo se, kad kraj čete mališa, s lampionima a ruci; ugledasmo i Njega u vojničkoj odori. Ne znam, što je pretrpio, dok je sakupio i ovamo doveo te žive mališe. Ali da je trebalo imati mnogo ustrpljenja i ljubavi, dok ih se tek nahranilo i spremilo u spavaonicu, o tom sam imao obilje prilike da se uvjerim. Mnoge, koji već davno ne videše pristojne večere, trebalo je formalno hraniti. Razumije se, da ni pri tom poslu nije on bio zadnji.

Konačno bilo je ipak sve na svom mjestu i hodnicima je zavládala tišina. Još nijesmo dospjeli u onoj navali posla, da se s njime pošteno pozdravimo. Pretražujući po sobama, pitali smo svagdje za „gospodina s bradom“. Tako su ga djeca zvala. Nadosmo ga u jednoj sobi. Sjedio je na krevetu i držao maloga Istranina. Mališ je plakao za majkom i

pitao, hoće li skoro kući. Mrtvi ga je učitelj grlio i tješio: „Za par dana, kad se najedeš, doći će majka, da te vidi i onda će ostati kod tebe“ — primio ga je i položio među drugu djecu.

Nikako nijesam mogao shvatiti, zašto se On, koji je imao znanja kao malo tko, komu su se otvarali putevi do visoke karijere, žrtvuje na takav način za ovu nestašnu djecu. Neobična mi bila čitava ta ekskurzija, a najzagonetniji On sam. Pitao sam ga, kako se snalazi u tom dječjem carstvu, a mjesto odgovora stane pričati, koliko je bijede i glada našao u Dalmaciji i Bosni. Smilila mu se djeca. Ali druga je misao, koja ga tjera k ovoj djeci. „Ova će djeca biti spašena od smrti ovdje, gdje ima još svega dosta. U Banovini, Slavoniji i Bačkoj naći će druge majke, drugu braću i sestre. Opazit će, da ovdje ljudi govore istim jezikom, da isto osjećaju kao dolje njihovi u rodnoj kući. Djeca će brzo znati, da su ovdje jednako Hrvati kao i njihovi roditelji. A bosanske, dalmatinske i istarske majke ne će moći zaboraviti našim ženama ljubavi, što su im spasile djecu od smrti. Tako će ova generacija patnika učiti stare i mlade, da smo svi jedno, i najviše pridonijeti buđenju narodne svijesti. Jer ona će biti predmet, na kom će Banovina, Slavonija i Bačka prinašati realne žrtve za svoju braću po Bosni, Dalmaciji i Istri. A kad bude i posljednja baka na Dravi, Dunavu, Raši i Neretvi uvjerena, da smo jedno, onda ćemo istom biti slobodni! Na ovoj djeci gradimo svoju slobodu!“

Sad sam razumio sve!

* * *

„Je li čitav Izrael ovdje?“ — pitao je ulazeći u sobu zagrebačkoga zbora, gdje se sakupio sav „narod“, da čuje novoga gosta.

„Svi su ovdje do posljednjega“, odgovorim i uvedem do časnog mjesta u sredini stola, iznad kojega visi slika dra Mahnića. Mrtvi je Učitelj došao da započne školu, u kojoj je davao čitavoga sebe. Vrativši se u svibnju 1919. s puta po Bosni, Dalmaciji i Primorju, prikazivao je stanje i razvoj katoličke akcije.

„S idejnog se stajališta naše hrvatstvo pretvara u jugoslovenstvo na osnovu maksime, da su Hrvati, Srbi i Slovenci jedan narod, kako smo to već pred 8 god. naviještali. Demokratizam se radikalizovao i mi najradikalnije zastupamo opravdane zahtjeve širih slojeva, a naš je katolicizam prebolio unutarnju krizu, te tko hoće danas biti protiv nas, taj mora da stane na izrazito protiv kršćansko stajalište. Naš se katolicizam mora ispoljavati na svim poljima javnoga života. I u politici, jer u 70 postotaka odlučuju ovdje moralni principi, koji su za nas identični s principima katolicizma.“

„Tri su faktora, koji pokreću organizaciju naroda: episkopat, seniorat i kler. Episkopat je glava, seniorat srce, a kler hrptenica katoličke akcije“. Podavao je detaljnu analizu svakog ovog faktora i odviše bi zavukao stvar, kad bi na ovom mjestu sve izustio. O kleru je on uostalom pisao u „Vzajemnosti“ 1918. god. pod šifrom S. C. Potsjetio je na tip onog svećenika, koji uprljavši posvećene ruke trgovačkim poslovima, bježi sa žalova Jadrana ovamo u našu atmosferu i ovdje živi kao profesor, novinar. Svećenik apostota! „Časna braćo, kad griješite, mislite i na to, da se polagano događaju apostazije. Korak za korakom ostavljali su u duši Hrista oni, za koje smo držali, da su naši cedri libanonski, koji su zaklinjali vjernost Kristu i Crkvi“.

Banovinsko svećenstvo, osobito zagrebačka dijeceza, proživljuje tešku moralnu krizu, možda najtežu, što ju je dosad proživljela. S jedne je strane velika socijalna nejednakost između višeg i nižeg klera, a s druge „žuti“ pokret. Što su i što hoće „žuti“? Oni su pojav moralne destrukcije, koja dolazi poslije svakog rata, a hoće da budu najamnici svome biskupu i hoće ženu. Pamтите dobro! Mi katolički lajci zahtijevamo, da svećenik bude celebs. Jer samo takav svećenik može da vrši uzvišenu socijalnu zadaću slugе Kristova. Koji je izlaz iz ove krize? Samo solidna moralna organizacija svećenstva u sveć. zajednicama! Vi ste zvani da unesete idealizam u materijalizovane redove hrvatskoga klera. Mili moji, ostanite vjerni idealima i kao svećenici, jer dobrih svećenika najviše trebamo. Silna je moć katoličke Crkve u njezinome kleru. Bez valjanog klera nije moguće ni zamisliti uspješnu katoličku akciju. Problem naše katoličke akcije jest i zapravo problem dobroga klera i dobre inteligencije. Vi i hercegovačko srednjoškolsko daštvo podajete najbolje nade“. Tu je pričao, kako je, makar i mator, plakao, kad su mu u Hercegovini rekli, da se oni ne daju nadvisiti u žrtvi za katoličku stvar ni od samoga Rogulje.

„Dvovrsna je organizacija seljaštva: prosvjetna i ekonomska. Ova hoće, da seljaka istrгне iz pandža seoskih lihvara, dade mu jevtin kredit i organizuje prodaju njegovih raznih produkata. Prosvjetna organizacija mora našem narodu podati idealnih vrednota u njegovom svagdanjem životu, koji nije baš idealan. Treba seljaku pokazati, da ima i viših dobara, za koje je vrijedno da žrtvuje plodove svoga tjelesnoga rada. Zato su omladinska društva baza svega našega preporodnoga rada u narodu“.

„Ekonomsku i prosvjetnu organizaciju radništva drže danas u svojim rukama socijaliste i komuniste. Prvi su došli među njih i terorom sile svakoga da stupa i u njihove političke organizacije. Ali doći će kraj i crvenom teroru! Socijalni organizmi nijesu nepromjenljivi. Socijaliste su skalupili svoju organizaciju od raznih elemenata i tu će ih heterogenost najprije zakopati“.

Mrtvi se vitez uspravio i uzdignutim glasom govorio: „Ideja, ma kako glupa bila, mora pobijediti, samo ako se ustrajno provodi. Hoćemo da rekristijanizujemo svoj narod. Mi to svom dušom hoćemo, mi to moramo i mi ćemo to postići. Za 10 godina Hrvatska mora biti naša!“

Umoran je sjeo na stolac i upitao, želi li tko štogod da pita. Cijeli se Izrael plaho obazirao, dok se netko javi: „Doktore, rekli ste, da je episkopat na čelu naše akcije, da je to naš glavni stožer. A što će biti onda, ako dođe do spora ili nerazumijevanja naše akcije sa strane episkopata? Posve je tihim glasom govorio: „Prije nego odgovorim, napraviti ću malu digresiju. Naš je katolički pokret dosada pretežito lajički. Abnormalna je to pojava, ali tako jest. Imali smo za vrijeme rata da ponajviše mi lajci rješavamo najzakučastije probleme, potsjećam na pitanje, da li Köln ili Berlin, na pitanje o dopustivosti revolucije, o odnošaju prema pravoslavnima, pa ipak možemo danas reći, da nijesmo nigdje zabludili. Uvjerен sam, da je to osobiti utjecaj Providnosti i to nam je ujedno zalог, da smo na dobrom putu. Mislim da Providnost osobitim blagoslovom prati naš rad, jer nam je povjerila u ovoj državi veliku zadaću: Izmirenje Crkava. To je metafizički *raison d'être* opstanka naše države. Zato smo je stvarali i ne ćemo je dati uništiti upravo radi ove vjerske zadaće.

A sada odgovor: Katolici smo i kao takovi hoćemo da radimo pod vodstvom episkopata. Mene bi kao lajika strašno boljelo, ako bi naišli na nerazumijevanje naše akcije sa strane episkopata. I u tom slučaju mi ćemo se podvrći odluci. Ali vjerujte, mili moji, da Gospod onda šalje narodu loš kler i biskupe, kad hoće da ga kazni. Molite za svoje biskupe, jer nose veliku odgovornost pred Bogom za ovaj narod. Molite za sve, koji rade u katoličkoj akciji, da uvijek nađu u svom radu pravi put, kako bi se Gospod već jednom proslavio i u svom zapuštenom narodu.“ Nasta mukla tišina, koju On tiho prekine: „Časna braćo, sjetite se i mene barem jednom Zdravomarijom!“ — i ode. (Nastavit će se.)

Tine Debeljak:

Ob rdeče zasenčene luči.

Tak nalahno in sanjavo
se rdeče žarenje preliva v mrak,
ob oknu zastrtem trepetajoč;
tak mehko nadahne misli, v daljavo
skozi mrakove hiteče
in me uspava v ritmu valov svoje himne: —

da zaslutim lahkotni korak
in čutim melodijo
hrepenenj udejstvovanih, ki mi zvenijo
nasproti, v smehu poskakajoč — —

— — nad mano in sanjami rdeča je noč — —

Tine Debeljak:

V mesečini.

Kot lahen dih
se noč ovije dreves ob poti
in vetra peroti
zatrepetajo v vrhovih kot vzdih,
pritajen i tih — —

Srce drhti, nemirno čaka
v tej noči ljubezni, ko lije
srebro mesečina, in vije
sence iz mraka
na poti pokojne —

tedaj se nagne obraz
s hrepenenjem v hrepeneči obraz
in dahne vanj sanje opojne . .

R. Venny :

Blago Vama.

Stupajte samo
mirno i puni vere
Vaše je nebo svetlo
i zvezde su Vaše jasne,
a jednim ste posmehom blagim
uresili usta . . .

Nemojte drhtati, dušo,
što svet je tako podal;
znade on bit i lep
i blag kô Vaše oko
i sladak, posmehu sličan
sa Vašijeh usta.

Al to je retki čas —

Jer ja ga uvek gledam
i uvek gledam Vas
i nigde ja ne sretoh
ni oka tog, ni duše,
jer vi ste od sveg lepša
i vi ste lepa sama

blago Vama . . .

D. Sudeta :

Žetva.

U zenitnom suncu gine dol.
Dugačka ravan zrelim zlatom pokrita.
Ruše se valovi dozreloga žita,
na daleko miriše rasijana bol . . .

Pokopan u zemlji oživeo krt.
Otkrivaju se bela, gola mesta.
Pod nebo visoko popela se cesta
Dolazi sumor jednoličan strt.

Jutros je kroz polja prošla Smrt.

Jože Piber :

Megla.

(Belo prokletstvo.)

Smeh prešustnic je sikal iz zastrtih oken v megleni kaos noći,
ko sva preišljala tragiko zaljubljenih kač — do krvi
utrujena in zastrupljena od božanstev vsak drugih oči.

V dimu cigaret in električne luči si zagrnila zavese, rdeče — kot vžgana telesa devic — mučenic —, da bi izgredla iz duše drliteče zadnji upor in s pretajno, brezbrežno omamo razpela gobeline polnočne sreče.

„O, dolgo zakrivala svoj si obraz v svetniško nedolžnost in gloriolo Marije!“ Potem sem ubil električno hruško. — — A smeh prešustnic mi je sikal iz zastrtih oken v megleni kaos duše težke disharmonije.

Andrej Križman, Ljubljana:

Omnia renovare in Christo et primum nos ipsos.

Brez vere je torej hotel ustvariti srečno človeštvo v toliki popolnosti, kakor je dosedaj še ni doseglo ne z ozirom na smisel pravičnosti, ne ljubezni in ne požrtvovalnosti, pa hotel jo je preustvariti ob popolnem neumevanju nje same. Pozabil je da človeška družba sestoji iz poedincev in da je tem treba duševnega preporoda, da jih je treba vzgajati za vredne člane take družbe. Nič ne pomaga, če postavimo jutri vso človeško družbo pred dovršeno dejstvo, pred razmere, v katerih je v najlepšem svitu uresničeno načelo enakosti, svobode in bratstva, če pa človeška srca ne bijejo resnično v bratskih utripih. Če vsagdo misli le nase, nič ne pomaga načelo enakosti in svobode. Še predno bi solnce zašlo, bi videli razdejanje, kakoršnega še ni doživel svet.

Jašna neoporečna priča v tem oziru nam je boljševiska Rusija. Še leta 1918. je rekel Trocki, da hoče ruskemu narodu pričarati nebesa na zemlji. In danes? Tam, kjer su toliko govorili o svobodi, o reči, o miru, o ljubezni, o človeškem dostojanstvu, o enakopravnosti, o svetosti človeškega življenja, tam pravim, se šepiri danes najgorji absolutizem, tam je beda doma, tam se širi sovraštvo in človeka ponižujejo pod žival. Gorkij sam nam poroča, da so leta 1917. v Teodoziji vojaki javno prodajali ženske po 25 rubljev. O, dostojanstvo! Tam se preliwa kri v potokih, gazi vsaka pravica v blato. Nebesa, nebesa, kje ste!?? Ni jih, ker smo ljudje, a pekla bi tudi ne trebalo.

Toda tam, kjer ne gledajo v življenje in gredo preko src, kjer oznanjujejo neisprosena razredni boj, kjer voditelji izrabljajo strasti naroda, mu demagoško obljublajo raj, bolest trpečih nalašč rasplamtevajo z ognjenimi besedami, samo da širijo nezadovoljnost in podpirajo vsako anarhijo, vsako negacijo, kjer je princip boja krvavo maščevanje, tam je to umljivo. Ne voditelji, ki ljudstvo tako vodijo in ne ljudstvo, ki ima take voditelje, ne more biti prepojeno resnične socialne misli* pomoči človeštvu. Ljudje s takimi motivi so vsaj po veliki večini njeni pristaši in le zato poudarjajo in zahtevajo socializacijo, ker so sami posredno ali neposredno zainteresirani na njej. Vzemite jim ta interes kakorkoli in njihov socializem zgine v nič ter se prevrže v skrajni solipsizem.

* Očiščena prvotnih zmot.

Zlasti pa je velik greh, posebno v dobi revolucij vsaka nepremišljena obljuba, o kateri ne vemo, če ni kako bi jo bilo mogoče izpolniti. Za vsak program je treba načrta udejevitve.

S takimi znaki je stopila v svet mehanična reakcija proti kapitalizmu v obliki in duhu Marxovega materialističnega socializma. Zato taki uspehi.

Mi le obžalujemo, da se je soc. misel porodila v dobi manchester-skega liberalizma in tako privzela vse njegove verske in politične hibe; dasiravno je tako moralo priti obžalujemo, da je soc. misel postala razrednobojna s kaljo nesocialnosti.

Ne obsojamo velikih mož, ki so to misel spočeli in ji nadel tak plašč svoje osebnosti ni svoje dobe, ampak spoštujemo jih, kajti njihovo srce je moralo biti kljub vsem velikim zmotam njihovega življenja plemenito, da se je zavzelo za zatirane in tlačene. Hvaležni smo jim za vse dobro, kar se je pod njihovim uplivom zanje res doseglo.

Skrb za zatirane in uboge je, ki dela socialno misel veliko in silno, je biser, ki proseva vse socialno delo in mu daje neporušno moč.

In ta misel, dati zatiramin pravice, nad uboge razliti ljubezen svojega srca, je, ki tudi nas dela prijatelji socialnega gibanja. Daleč proč od zmot in zablod, ki so jih ji primešali, njeni prvi glasniki in jih morda hoteli napraviti za njen bistven del, se hočemo boriti za njeno uresničenje in v dosego tega cilja hočemo kreniti povsem drugo pot, kot je bila njihova taktika in je taktika tistih, ki njim slede.

Zgodaj že so namreč spoznali veliki možje, ki jih ni okužil duh časa ni jim zastrl oči, one usodne hibe soc. gibanja in zgodaj že so svarili in opozarjali nanje.

Boj se je začel med razrednobojnimi in pravimi soc. idejami. Prvih se je oprijela soc. demokracija, drugih kršč. solidarizem.

Kakor je soc. demokracija čisto pozabila na posameznika in vse svoje sile posvetila neposredni preobrazbi celotne družbe, kolikor bolj je ona vodila boj zoper zunanje pojave življenja, toliko bolj je slednji obračal svojo pozornost na življenje posameznika in povdarjal potrebo notranje prenovitve, dobro vedoč, da od tam izhaja začetek in konec vsega človekovega udejstvovanja.

Človeška družba je organizem, posamezniki pa stanice v tem organizmu in zastoj se trudimo, da bi bil organizem zdrav, dokler so bolne stanice.

Vedeli so pa, da je ni na tem svetu sili in ni nikjer najti zadostnih razlogov, ki bi mogli vezati, ali bi mogli nagibati duha, da dela tako in tako in ne drugače. In še nekaj! Vedeli so tudi, da ta svet z vsem svojim bogastvom in vsem svojim leskom nima, po čemer toli hrepeni človeško srce, nima moči človeka napraviti resnično srečnega.

Kje naj iščemo zdravil za bolne stanice, kje nagibov, da bo vsakdo delal to, kar je v prid celotni družbi? Koko naj damo človeku moči, da bo vladal sam nad seboj, kje vzarov najti, radi katerih se bo odpovedal veselju, odrekel uživanju, kadar to zahtevajo koristi družbe? Kje naj najdemo nagibov tolike samozataje?

Čast? Kaj pa, če bo korist večja od časti in če morda niti na časti ne bom nič trpel? Dolžnost? Kdo mi naj jo naklada? Ljubezen, usmiljenje? Če pa sebe bolj ljubim in se sebi bolj smilim kot pa ljubim bližnjega in se mi smilijo drugi? Kje torej najti nagibov tolike samozataje?

Ta svet jih nima.

Tako življenje samo kaže pot in priča, kako na rahla tla, takorekoč v ozračje stavijo stavbo človeške sreče vsi tisti, kojim je ta svet vse.

Za vse torej, ki hoćejo in ljubijo resnico, ki želiyo videti človeštvo resnično srečno, pa naj so to lajiki ali kleriki, in se ne strašijo pri tem pogledati tudi v svoje lastno srce, je in mora biti jasno, da je treba njihovemu delu trdnih, neomajnih temeljev. Teh pa ni razen v pozitivni religiji. Večnih temeljev za ljudstvo, večnih vzorov za voditelje! Pa kakor je resnica le ena, tako je le ena religija resnična in prava. Vsi veliki duhovi, ki so se tega zavedali, so jo iskali in našli v kršćanstvu. Našli su v njem nedosežni ideal Kristusa, ki jim je bil pri vsem delu pot, resnica in življenje.

In kje, kje potrebujemo bolj zanesljivoga voditelja kot ravno v težkih socijalnih vprašanjih, predvsem, ko ne gre samo zato, da govorimo ampak zato, da delamo.

Človeštvo je danes zrevolucionirano do dna duše. Je še družba in ni več. Je, ker ga vežejo vnanje fizične sile; ni, ker moralno ne priznava avtoriteta v tej družbi, ker je slednja sama zavrгла svoje temelje. Trdne, jasno začrtane poti je treba. Družbi je za njen obstoj nužno potreba notranjih vezi ni skupnih neovrznih načela.

Jasno pa nam začrtava to pot in daje najvišjih norm Kristus s svojim stavkama: „Iščite najprej božjega kraljestva in vse drugo vam bo navrženo!“ Naj se smeši ta stavek, kolikor hoće, dejstvo je: če se bomo potrudili, da bo zavládalo božje kraljestvo najprej v naših srcih in nato v srcih drugih, imeli bomo na zemlji mir in red in blagostanje. Ali niso dovolj očitno tega izpričala prva stoletja kršćanstva, ki so kakor na mah preobrazila ves svet, vse zasebno in javno mišljenje in življenje?

(Dalje prihodnič.)

M. S.:

Najmlađima.

Obilježe današnjeg života jest neka nervoza i trćanje u neizvjesnost. Čini se, da je rat osporio sve vrednote, koje su prije ravnale našim dušama i ushićenjima. Nije to nešto abnormalno, već naprotiv mi smo doživjeli doba, koje se logično razvijalo. Baza, na kojoj se razvijao do ratni svijet, bio je filozofski objektivni ili subjektivni koji sistem, reprezentovan od individua jakog uma i dubokog shvaćanja. Za njima se svijesno ili nesvijesno povodio svijet.

S ratom nastala je nova epoha, ne samo u povijesti, nego i u filozofiji i literaturi. Mi smo spali na najniže materijalističko shvaćanje i na najbrutalniji ničeizam. Možemo dapače očekivati jednoga novog filozofa, koji će sintetizovati današnje naziranje i biti slaviji od Epikura i Darvina. A ako nađe propagatora, taj će natkriliti Lukrecija.

Svejedno. Treba biti osobito oštrouman, da se shvati današnju generaciju. Govorimo o literaturi. Ona pretstavlja život. Pred nama je kaos i iz njega moramo izvući jednu vrednotu. — Teže je govoriti o današnjoj književnosti, nego li o trećentizmu kod Talijana i nego li o sećenizmu, makar smo mu mi sada i odviše blizu. Tu je život. Ovaj naš život, novo doba, ljudi bez iskrenoga smijeha. S velikom rupom u grudima.

Dok su Slovenci od 1895.—1914. god., od naturalizma do epigonstva, doživjeli jedva jednu epohu u literaturi, mi smo već prošli kroz tri stadija. I sada proživljujemo četvrti. — Sve nam je nejasno. Ne razumijemo ništa. Moramo priznati, da nismo ni išli za tim, ali jedno stoji: da su novi ljudi, koji ipak vrijede, previše skakali. Verlain, Francuzi i Nijemci su daleko i mi spontano vičemo: Natrag!

Kamo? Na to je pitanje teško odgovoriti. Svakako mi treba da doživimo renesansu. Tražimo izraz života i ulaz u život istinski. Spontanost i naravni razvitak naše umjetnosti. Jer, istina je, da je „vrhunac umjetnosti baš ondje, gdje se ona najmanje opaža“. Inače je iz dekadense izlaz nemoguć.

Stoga bih preporučio drugovima, koji osjećaju poziv, da potraže najprije sebe, a onda izraz. — Kršćanska je duša velika, ali i naivna. Možda bismo ipak više dali, kad bismo zaronili u veličajnost mistike i svetačkih ushićenja; u poeziju Crkve i u bogatstvo narodne duše? . . .

Ljubo D. J.:

Plava noć.

Duge tamne niti u noć beže.
U noć beže svetle moje oči
I krik jedne bolne duše toči.
U noć plavu moje oči beže.

Stazom belom oči mi vijore . . .
Žutim svetlom k Svetlom Gradu lete,
S plamnim srcem, bolnim osmehom
K Večnom Svetlu bele silhuete.

Kroz blede svetlo, što ga Luna tka
S tirkiznim svetlom plave noći
Vidim bezbroj žutih kandelabra
U grimizu zlata, gde se svetlo toči.

Sa osmehom bolnim u očima
Kročim bledom senom Lune,
Sa jednom željom u grudima:
Terat sene, što mi dušu bune!

A. Šop:

Iz „Soneta zvijezda“.

U kopreni zlatnoj edemskih krjesova
nuancama tihim protežu se zrake
ljubavi i slavlja. U nevidnom kraju
konture se bijele nadanja i snova.

Pa im prošlost slijeva odraze i čare,
što pod blagim ružem površinom dižu
polunijemim dahom. Posred rajske glazbe
zvjezdane ih luči miluju i žare.

A jedna se blijeda ovud gubi zjena.
Alemovu halju smjelim prstom dira
pitanja i želje. I dok sudba svira
negdje pjesnu staru, podiže se mrena
željezna i crna. Sliku rajsku rine
ispred duše. Ona za njom gine, gine.

N. Sop:

Čovjeku.

Dodi amo, da ti vidim,
da l' ti srce jošte kuca;
il je blijedo, istrošeno,
pa od puste zime puca?

Dodi amo, da ti vidim
one tvoje čiste grudi;
jesu l' jošte sveder bijele,
da ih snježna ljubav budi?

Oj, čovječe, dodi, dodi! —
Zašto tude sjediš samo?
Gdje je srce, gdje je ljubav?
— Zar se više ne poznamo?

F. S. Storov:

Moje dekle božićni večer je . . .

Moje dekle božićni večer je,
nima židanega krila,
nima židanih nogavic,
nima rokavic, ne hermelina
in diadema ne,
diadema ne . . .

Moje dekle božićni večer je,
 nima židanega krila,
 nima židanih nogavic,
 ima kito kraškega rožmarina
 in dvoje lic, belih kot sneg,
 od trpljenja belih kot sneg . . .

I. Katalinić :

Neispevana pesma.

Na dnu srca moga jedna pesma mirna
 Ko božićna večer u belini sniva,
 Koja nigda svetu ispevana nije,
 U kojoj se borba i pobjeda skriva.

Ona će se jednom iz srca da vine,
 Pa da klikne gromko punim snage zvukom
 I prekine moju jednoličnost sivu
 Ispunjenu dosle tišinom i mukom.

Ili će ko ptica na krilima snažnim
 Vinuti se gore nad večite jade,
 Zazujati tiho sa zvucima nežnim,
 Koji borbu tešku i pobjedu slade.

Ivo Horvat:

Put.

Kroz zeleno granje i kroz okna stara,
 u zmiru sjetnom i nijemoj samoći,
 zadnji drhtaj zrake kroz tminu se toči
 i titraji sjenke — nemoćnoga žara.

A stazama oštrim, bez tereta sjajna,
 tek sa bolnim srcem i sa čistom dušom
 otvorenih grudi kročim ovom tmušom,
 a krvave pute zlati miso bajna.

Iz palača svijetlih struji pjesma pjana,
 a srdaca bolnih krik ko plačno more
 prodire u dušu. Na daleke gore
 put me vodi strmi — zalog boljih dana.

KULTURNI VJESNIK.

Prigodom stogodišnjice J. J. Strossmayera — Obnovimo pravu sliku Strossmayerovu.

„I vrag se, gle, na Pismo poziva.“

Tih drastičnih Shakespearovih riječi mogao se čovjek sjetiti i prigodom nedavne proslave Strossmayerove. Naši liberalci, koji naprežu svu snagu, da obore ili barem oslabe katolicizam i uopće kršćanstvo, svojataju Strossmayera za sebe ne samo kao pobornika jugoslaven-skoga jedinstva, nego i kao nekakva zastupnika svojih protivukršćanskih ideja! Prema njegovu crtanju bio bi Strossmayer gotovo isto što i Döllinger, Harnack, Giordano Bruno ili — si licet magna componere parvis — kao naš Božo Milošević, Dragutin Tomac i Stjepan Zagorac.

Sreća, što imademo Strossmayerove govore, rasprave, listove i propovijedi. Sreća, što imademo tolike žive ljude, koji su Strossmayera poznavali, i tolike spomenike, u kojima je sačuvan njegov duh, pa možemo lako da oborimo u prah falsifikate nekih feljtonista, koji misle, da ne trebaju čitati nijedne „suhe“ povjesne knjige, već mogu da i našu nedavnu prošlost kasape prema svojim željama i predodžbama svoje domišljate mašte.

Strossmayer je zastupnik istih kulturnih ideja, koje su u posljednje vrijeme unosile u naš privatni i javni život dva velika Slovenca, dva velika Jugoslavena: biskup dr. Antun Mahnić i dobrotvor naših proletarskih staleža dr. Janez Krek. Razlikovali su se u osobnom savršenstvu i u načinu rada, ali u načelima i u ciljevima bili su jednaki.

„Antiklerikalizam“ dvadesetoga stoljeća, kojim su se zakitile sve protivukršćanske struje novijega vremena, izbacio je kršćanski duh iz nekih ustanova, koje su osnovane najviše Strossmayerovim crkvenim novcem. Hrvatsko sveučilište, Jugoslavenska Akademija, pa i galerija slika, ne razviše se onako, kako je Strossmayer želio i predviđao. Propelo, što ga je on pokazivao svom narodu kao znak spasa, napretka i pobjede, nema više gotovo nikakve časti u tim zavodima. Nauka i djela biskupovih ljubimaca sv. Augustina, sv. Tome, Bossueta, Chateaubrianda, Guizota i Leona XIII. moradoše u najvećem dijelu naše inteligencije da uzmaknu pred naukom i djelima Darvina, Haeckela, Marxa, Heinea i Machiavellia.

Ali premda se Strossmayerova duša ne vidi više ni u zagrebačkom sveučilištu, ni u Jugoslavenskoj akademiji, ni u galeriji slika, ipak nije još nestalo spomenika, u koje je tako reći neizbrisivo uklesan lik ovoga velikoga Jugoslavena i velikoga katolika.

Sinteza Strossmayerovih kulturnih nazora jest dakovačka stolna crkva. Mnogo je muke imao pokojni vladika s njome. Onako otprilike kao Dante sa svojom „Božanstvenom Glumom“ ili sv. Jeronim sa prijevodom svoje Vulgate. Dakovačka je stolna crkva zapravo Strossmayerova umjetnina. On je proučio čitavu povijest likovne umjetnosti i proputovao malne čitavu Evropu, da nađe što bolje elemente za izvršenje svojega idejnoga nacrtu. On je kasnije davao inspiracije i Roesneru i Schmidtu i Seitzima, pa i svim kiparima, kle-

sarima, rezbarima i drugim radnicima, koji su bili zaposleni podizanjem te veličanstvene zgrade. Strossmayer je davao ideju, a drugi su donosili preda nj crteže, a on je izabirao, što je bilo bolje, i ispravljao, što mu se slabije sviđalo. Onoj golemoj množini umjetnika, zanatlija i radnika, koji su u Đakovu iznad neznatnih malogradske kuća dizali nebu pod oblake veličanstveni hram, davao je istom Strossmayer pravi život i pravi duševni sadržaj.

„Slavi Božjoj, jedinstvu crkava, slogi i ljubavi naroda svoga“ posvetio je Strossmayer svoju umjetninu. Temeljnu ideju đakovačke stolne crkve izriču slike iz života sv. Petra, oltar sv. Ćirila i Metoda i riječi: „Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo ecclesiam, et portae inferi non praevallebunt adversus eam.“ Najrječitiji dementi svih onih falsifikata, što su ih neprijatelji katoličke Crkve izmišljali za vrijeme Strossmayerova života i što ih još i danas ponavljaju.

Do osobita savršenstva u kršćanskim krepostima bit će da se Strossmayer nije uzdigao. Koji su ga poznavali osobno, pripovijedaju, da je imao i svojih mana. Ali on nije nikada prikazivao svoje mane kao vrline. Poput kralja Davida znao se i on duboko skrušiti i kajati težeći neprestano za vrhuncima Brda Gospodnjega. Kada je jednom sanjao, da je vidio pokojnu majku u slavi nebeskoj, rekao je: „Blago tebi, majko, ali što će biti od ovoga tvoga sina?“ Ovo pitanje skrušena kršćanina nije ga pratilo samo u snu, nego i u cijelom životu.

Neki bi pisci htjeli danas dokazati, kao da je Strossmayer bio u prvom redu nacijonalista, a vjera mu je bila sporedna stvar. I to je jedan falsifikat. U Strossmayerovu geslu „Sve za vjeru i za domovinu“ dolazi vjera na prvo mjesto. U kršćanstvu gledao je veliki bi-

skup unutarnji životni princip svega javnoga i privatnoga rada. Želio je — kako je nebrojeno puta naglasio — da odnošaji izmađu ljudi budu uređeni prema maksimi: „Što ne ćeš, da drugi tebi čini, ne čini ni ti drugomu“. Držeći se sam te maksime, svodio je na pravu mjeru i plemenski i nacijonalni egoizam. Bio je pristaša općega čovječanskoga bratstva, pa je za to najodrešitije ustajao na obranu svoga potlačenoga naroda protiv tuđinskih imperijalista i šovinista. Čitav život borio se za narodno jedinstvo Jugoslavena, ali nije nikada dopuštao, da jedno pleme bude potlačeno od drugoga. Nije bio servilan prema Srbima, a u isto vrijeme kudio je i osuđivao i šoviniste svojega plemena. Nacionalistički i plemenski egoizam imao je u očima Strossmayerovim samo toliko vrijednosti, koliko se slagao s načelima kršćanskoga morala.

Caritas bene ordinata incipit a semetipso. Strossmayer se zauzimao kao Hrvat u prvom redu za Hrvate. Nije bio pristupačan onoj babilonskoj stilizaciji jugoslavenškoga narodnoga jedinstva, po kojoj se neki današnji smušenjaci tobože radi jugoslavenstva odriču svojega plemenskoga imena te ponavljaju kao papige, da oni nijesu ni Hrvati ni Slovenci ni Srbi, ili da su oni i jedno i drugo i treće. Ove pometnije pojmove nije bilo u Strossmajera. On je znao i ispovijedao, da nije ni Slovenac ni Srbin ni Bugarin, ali je znao ujedno i ispovijedao, da je i kao Hrvat zajedno sa Slovencima i sa Srbima i s Bugarima Jugoslaven.

Njegov je rad bio posvećen svima Jugoslavenima i svima Slavenima. Podupirao je preporodne pokrete svih jugoslavenskih plemena i svih slavenskih naroda ne samo simpatijama i riječima, nego i materijalnim žrtvama.

Dopisivao se i prijateljivao je s najuglednijim slavenskim i romanskim političarima. U romansko-slavenskom prijateljstvu gledao je najjaču obranu proti Osmanlijama i proti pangermanskome „nadiranju na istok“. Premda su Hrvati u njegovo vrijeme značili malo u Evropi, ipak je on svojim vezama, svojom svestranom kulturom i svojom poduzetnošću došao do tolike moći kao kakav suveren. Dosta je spomenuti, da su i takvi državnici, kao što su bili Bismarck i Gladstone, računali s njime.

Strossmayer je pripadao među najbolje evropske govornike. Poznao je čitavu svjetsku kulturu, proćicao je umio da ocijeni evropske događaje, a uz to je osim hrvatskoga jezika govorio i njemački, rancuski, talijanski i latinski. Povodeći se za najglasovitijim francuskim propovjednicima Bossuetom, Massillonom i Bourdalouem bio je više govornik Ciceronova nego li Demostenova kova. Hrvatski su mu govori puni provincijalizama, arhaizama i njemačkih ili latinskih sintaktičnih primjesa, ali će unatoč tomu moći da uđu uvijek u antologiju našega govorništva. Na vaticanskom je koncilu zauzimao važno mjesto više radi svoje rječitosti i savršena poznavanja latinskoga jezika, nego radi teološke dubine. Govori na vaticanskom koncilu ponukaše evropske rušitelje katoličke Crkve, te su oko Strossmayerova imena spleli čitav niz lažnih priča, protiv kojih se naš biskup još i u staračkoj dobi morao najodržetije ogradiivati.

U jednoj stvari nije Strossmayer bio dosta dalekovidan. Podcjenjivao je snagu evropskih protivukršćanskih struja, pa je mislio, da će kršćanstvo među Hrvatima i ostalim južnim Slavenima zadržati uvijek svoj stari ugled. Zato se i nije odviše starao, da stvarajući nacionalne

kulturne institucije stvori ujedno i garancije, da će se u tim institucijama uvijek poštivati kršćanstvo i katolička Crkva.

Odmah nakon njegove smrti prelio se našom domovinom val liberalizma i bezvjerja, i danas je katolicizam gotovo ekraziran iz života većega dijela jugoslavenske inteligencije.

Dužnost je sadašnjih inteligentnih katolika, da obnove sliku Strossmayerovu sa svim njezinim vrlinama i nedostacima, da nastave rad za Strossmayerove ideale, i to na ovaj način, kako su započeli raditi: biskup Mahnić i dr. Janez Krek.

P. G.

Docteur Boissarie. To je jedan od najvećih učenjaka moderne medicinske znanosti. Izašla je nedavno njegova monografija pod redakcijom Holandeza Van den Brule, a s uvodom poznatoga književnika Paul Bourgeta. — Dr. Boissarie je već u svojim mladim godinama postigao svjetski glas u medicinskoj znanosti tako, te ga je već u 32. godini života zapala zadaća da bude članom glasovite „Liječničke komisije za istraživanje lurdskih pojava“. Do te je godine bio vjerski indiferentan. No u Lurdu je kao liječnik dnevno bio svjedokom očitih čudesa što su se tamo zbivala i tako je doskora postao gorljivim katolikom. Punih 25 godina bio je predsjednikom spomenute permanentne komisije (1892—1917), te je u svojim medicinskim djelima dokazao, da se lurdski ozdravljenja ne daju protumačiti nikakvim naravnim fiziološkim procesom. Č. med.

Dom in Svet. — Zadnji številki „Dom in Sveta“, letnika tridesetega leže pred mano. Trideset let je ostala ta revija za znanost in umetnost na višku hvale, ker je bila do danas vedno si zvesta svoje plemenite naloge. Ne bom

opeval slave „Dom in Svetove“ na tem mjestu, a hočem podati le par misli, da bo vsakdo razumel v leposlovnem delu umotvor Antona Podlevška: Električna žoga. Ni prvič prinesel „Dom in Svet“ Podlevškovo delo, a vendar je zanimiva ta „Žoga“ in ogledjmo si jo!

Ko čitalec prebere „električno žogo“, se mu vse vrti v glavi; on ne zna, ali je bral pesem, ali roman, ali Šerlokholmeza, ali se mu sanja, da je v kinematografu. V vsakem stavku najdeš nebroj slik, ki ima vsaka svoj pomen, katerega boš pa razumel šele tedaj, če ti bo znana vsa „pesnikova“ preteklost in sedanost. V tej pesmi najdeš, če se sme tako imenovati, ker nima nič onega na sebi, kar je za pesem karakteristično, in sicer v prvem odstavku bi bila smisel ta, da pesnik premišljuje v mesečni noči v sobi svojega očeta svoje nedosegljive ideale. — Nato se spomni na ljubico, ki jo je ljubil in na žensko, ki je klečeplazila za njegovo ljubezen. Takoj preide na zadnje dogodke svojega življenja, na kritiko starih in mladih modrijanov o njegovih umotvorih v dramskem gledališču. On vidi sebe v tej kritiki, da je električna žoga, ki jo privlačijo nekateri, a takoj odbijajo. — Iza tega preide na svetovno vojno, katero opazuje njegova duša iz višave: ona vidi vse strahote dolgih štirih let, vidi, da je morala slediti tem dogodkom renovacija starega kopita, a njegovi kritiki so pa ostali kljubtemu konzervativni. Podlevšek jih ignorira in pritegne si k sebi čudodelno lestvo in začne plezati po njej navzgor ker obstaji visoko, visoko — nad njihovo kritiko. V zadnjem odstavku pa pomišlja, ko vidi vso žalostno preteklost njegove bolne duše, na samoumor in si obupno odgovarja: Ali sem dovelj močan, da se mi ne bo zvr-

telo v glavi, če se ozrem v mračne dežele, ki so že za mano?“

Sicer je cela „žoga“ prebogata na besedah, stilizacija ne najboljša, smisel nje nepoznavajočemu okoliščine nerazumljiva — pravicata futuristična stvar . . .

Kar se tiče ostale vsebine tega zvezka, priporočamo da si jo vsak sam pregleda. Jože Ma

Nyva, misjačnyk posvjačenyj cerkovnym i suspiljnim spravam*. List izlazi u Lavovu, a namijenjen je u prvom redu unijatskom ukrajinskom svećenstvu u Galiciji. List uređuje pjesnik ranijih godišta „Luči“ dr. Gavro Kosteljnik, sada župnik i kateheta u Lavovu. Znatian dio lista ispunjen je njegovim znanstvenno-filozofskim, polemičkim, a i kraćim beletrističkim radnjama. Zagrijan svetim ognjem prvoboraca hrv. kat. pokreta otišao je među svoj narod, da učvrsti u njemu Kristova načela, te ga pripravi za kulturnu borbu, koja i ukr. narod u nedalekoj budućnosti čeka. — U posljednjim brojevima donosi konvertita dr V. Ohrymovyč studiju o svom obraćenju. Osobito iscrpljivo i temeljito obrađena je filozofsko-psihološka strana. — Dobar dio lista ispunjen je polemikama sa poljskom šovinističkom štampom, koja se tako daleko zalijeće te proglašuje Uniju neprijateljicom katolicizma, „mostom za odvlačenje rimo-katolika od katoličke crkve“. Ukrajinsko svećenstvo objeđuju poljski šoviniisti da se je za vrijeme moskovske invazije premalo opiralo shizmi, da ju je dapače i samo podupiralo, pa čak i samo prelazilo na pravoslavlje. Tako se objeđuje ono svećenstvo, koje je upravo herojski podnosilo sve progone cara i česara, koje je brojno umiralo na vješalima i u tamnicama, jer je ostajalo vjerno

* Mjesečnik posvećen crkvenim i javnim pitanjima.

svojim nacionalnim i vjerskim idejama. Nastojanju Poljaka, da poloniziraju ukrajinski narod, upravo je Unija odnosno istočni obred sjedinjene crkve najveća zapreka. No taj dio poljskih katolika zaboravlja, da je upravo ta zloraba vjere i crkve u njihove nacionalističke i imperijalističke ciljeve najviše naškodila sjedinjenju Istočnih Slavena, a da isto tako i danas biva.

Sa „Nyvom“ nas vežu zajednička načela i ciljevi, pa joj želimo obilan uspjeh u radu i borbi.

Iljko Krajcar

Izložba J. Skarpe. (Ulrichov salon.) G. Skarpa je uspio sa svojom izložbom. U tome se slažu svi kritičari i recenzori, pa i s pravom. Samo je neumjesno, što nijesu pobliže naglasili njegove odlike i to na vrijeme. Tako bi bio možda prodao koje djelo, namirio dugove i osigurao par mjeseci egzistencije, a ovako je pretrpio osjetljiv materijalan deficit. Tim više je mogao računati na obilatu prodaju, jer njegove radnje (osobito drvene) posjeduju osim umjetničkog izražaja, koji je ekspresionistima sve, također i dolično dekorativnu formu, te bi mogle mirne savjesti resiti i najotmjeneje gavanske salone. Ali našim novinama se nije žurilo. Pa i čemu, recite mi, trubiti o mladom novopečenom kiparu, koji nema za sobom nikakvih aplausa? Bolje je dragocjeni novinski prostor posvetiti trivijalnom ulički-vašarsko-barskom feuilletonu. On najbolje pristaje otrcanim žvcima prosječnog čovjeka i histerične dame, pa zašto da im se uskrate časovi pustopašnog razonođenja? On je nadalje podoban odgojiti i svoju publiku u osobi mladih članova krasnoga spola, dapače se njegov uspjeh dađe i primjerom dokazati. Nije doduše kavalirski iznositi, što si čuo gdje gdje u „finom“ društvu, a što samo spada

na cercle, al ipak je katkada korisno. Nekidan je u takvom društvu izjavila mlada gospođica, da ona najvolji čitati „Novosti“ radi rubrike „Što se najradije čita?“, a „Večer“ radi „U suton“. Eto kako te novine osiguravaju klijentelu. Da ih se napane? Bože oslobodi! Bilo bi previše sredovječno i natražnjački. Ovo smo iznijeli samo zato, da zgodnije upade u oko, čemu više daju važnosti naši ljudi pohoti ili umjetnosti. O tome bi znao pričati i g. Skarpa. On je dočekao čas, da iziđe pun idealizma pred publiku sa onim, što je u duši doživio i u materiju otisnuo, nadajući se, da će svuda biti susretljivo primljen i srdačno dočekan. Ali se morade razočarati odmah na prvom koraku. — „Jutarnji List“ i „Agramer Tagblatt“ naplatiše mu za tri oglasna retka po 120 K — a jedna, književna revija zahtijevala je od njega klišeje, ako hoće da donese reprodukciju njegove „Pravde“. Izgleda, da tu pravda igra slabu ulogu. Ako se doda dnevnicu za salon, prevoz, namještaj, svijetlo i čuvaricu, postaje jasno s kolikim je troškom ovakova izložba skopčana. Došli su, da je posjete i gg. kritičari. Mudro su gledali, pametno zborili, no nije im se dalo odmah pisati, da bi siromahu omogućili kakvu takvu prodaju. Tek su, osim „Agramer Tagblatta“, u zadnji čas iznijele kratak prikaz „Novosti“, „Jutarnji List“ i „Riječ“. Kritičar „Novosti“ bio je silno nestvaran.

Eto koliko žrtava treba da pridonese ubogi bohem, koji hoće da svijet i za njegovo ime znade. A uspjeh je obično taj, da dotični priskrbi pravo na nošenje duge kose, širokog šešira, eventualno i brade.

G. Skarpa je Dalmatinac, samouk. Bio je stolarski radnik, vojnik, učenik bečke obrtno škole i privatni učenik zagrebačke umjetničke škole. Izložio je u svem 21 kip. Radnje su iz drva, kamena, mramora i

sadre. Najbolje su mu drvene. Sve skupa rješavaju crne momente, koje je umjetnik u životu doživio, pa usprkos tome da nijesu savršeno dotjerane, pokazuju jak umjetnički talenat i jaku intuitivnu sposobnost. Grehota, što je umjetnik malo podmakao u godinama, inače bi se bilo mnogočem od njega nadati. Ipak se i ovako još nadamo dobrih stvari vidjeti, ako mu se materijalno obezbijedi položaj, jer njegove radnje odaju solidnu tehniku i jaku koncepciju. Jedino bi još trebalo dotjerati neke stvari u izražaju. N. pr. riblja usta nijesu zadovoljila. Treba paziti i na granicu do koje potenciranje može da segne. Inače prelazi u drugi izražaj ili karikaturu.

Jedna osjetljiva mana je neuporaba modela, što uzrokuje sličnost lica i prelazi u monotoniju. Treba prije svega modele detaljno proučavati, a onda iz njih istrgnuti onu sliku, koja se u umjetnički nastrojenoj duši pojavi. Treba gdje gdje malo više i na proporcije paziti, inače su stvari dobre. Osobito je lijepa „Molitva“, „Glad“, „Majčina briga“, „Stidljivost“ i „Zasužnjena“.

Nadamo se da će nas g. Skar-pa opet s vremenom obradovati uspješnom izložbom, na kojoj će iščeznuti i ovi neki nedostaci, a publika će više interesa na nju obratiti i pokupovati mnogo toga, što ovoga puta nije učinila. Zašto? Rekli smo. A. Padovan

L I S T A K.

Za duhovnu obnovu.

Aveti. Rekosmo, da je prvi među tima zli duh. Druga je svijet. Pod svijetom se razumijeva ponajprije priroda, onda čovjek.

Priroda, t. j. vidljivi svijet sa svojim ljepotama, nije ništa zlo, i kad neprijatelji tvrde, da kršćanstvo drži prirodu djelom sotoninim, onda oni podmeću kršćanstvu manihejsku nauku. Priroda nije nipošto avet, ona je djelo ruku Božjih, ona je knjiga, u kojoj mi čitamo divne stvari o Bogu. Priroda je po sebi dobra, ali mi nismo dobri, mi smo nagnuti na zlo i vrlo lako upotrebljavamo dobro ovoga svijeta neuredno, grijšno. „Svijet je samo toliko zao, koliko su zli oni, koji dižu svijet nad Boga“ (Sv. Augustin). Moramo se dakle truditi, da svijet prirodu, dobro upotrebljavamo, da se ne zaljubimo u njezine čare i ugodnosti toliko, da bi nas to odvrćalo od Boga.

Svijet znači i ljude. Zar da kršćanin bježi od ljudi? Ne, on pače mora ljude ljubiti, za njih po mogućnosti raditi. Neprijatelj je tek bezbožni svijet, ljudi opakih načela. Od ovoga se svi-

jeta valja čuvati, s njim se moramo boriti i nadvladati ga.

Ovaj svijet stoji ko vojska pod svojim vođom đavlom protiv Isusa i njegovih. Nastoji taj svijet ponajprije da posije u duše vjernih svoja načela. Isus kaže: „Blaženi siromasi...“, svijet kaže: „Blago bogatima“. Isus veli: „Blaženi krotki“, a svijet: „Tko se ne osveti, taj se ne posveti“. Isus: „Blaženi koji tuguju...“, koji gladuju i žedaju pravde...“, svijet: „Jedi, pij, veseli se, poslije smrti nema uživanja“. Isus veli: „Blaženi milosrdni“, a svijet: „In tko te črti, ti še ga črti (Aškerc): Isus: „Blaženi čista srca“, a svijet ismijava Josipa misirskoga, što je prezreo bludničnu želju. Isus kaže: „Blaženi mirni...“ a svijet voli nemir i nezadovoljstvo modernoga skeptika „od našderane kršćanske sreće“ (Matoš). Živom riječi i primjerom, slikama, pjesmama, romanima, učenim raspravama nastoji svijet da raširi što više svoja načela. Od načela Kristovih odvraća on porugom, koja je stvorila mnoštvo kukavaca među kršćanima; progonoštvom, koje je dalo Crkvi toliko mučenika, ali nažalost i dosta odmetnika; laskanjem, što zna biti pogibeljnije od grube sile, jer je tužni

čovjek već takav, da obično voli lasku.

Jaki je to protivnik i odoljeti mu mogu samo junaci, koji preziru njegove lažne slasti, koji ne haju za njegovu porugu ni progonoštvu imajući na umu riječi: „Ako vas svijet mrzi, znajte, da je mene mrzio prije vas“, (Iv. 15-18) i „Svi, koji hoće da pobožno žive u Kristu Isusu, bit će progonjeni“. (II. Tim. 3, 12).

Ali sve te dosad spominjane napasti ne bi nam mogle ništa, kad ne bi imale u nama samima silnoga saveznika. To je troglava neman: požuda tijela, požuda očiju i oholost života (I. Iv. 2, 16.)

Diogen u po bijela dana ide sa svjetiljkom po Ateni. Pitaju ga: „Što tražiš, Diogene?“ „Ljude“, odvrća on. „Ta gdje su ti oči“, smiju mu se pokazujući mnoštvo svijeta na trgu. „To nisu ljudi, to su svinje, jer idu samo za onim, na što ih požuda vuče.“ — Od svih je požuda najviše životinjska požuda tijela. A i najopasnija je, jer više od drugih ugada i laska. „Ova se požuda utvrdila u srcu čovjekovu i odatle širi svoje grane po čitavom tijelu; ona teče tako reći u sve žile, prodire u srž kostiju. Sve moći, i vanjska i unutrašnja sjetila, uzima ona u svoju službu. Vanjskim sjetilima prima podražaje, ove povećava inaštom i tako osvaja razum i volju“. (Mutz: Christliche Aszetik).

Francuski veliki lirik P. Verlaine crta lakomca u jednom vanrednom senatu. Gubica vapije za zlatom, trbuha za finim jelom i vinom, oko jedina savršenost, među svim mogućim manama sja svim bojama „u loju lica“, besavjesna duša gine od gladi i žeđe, i drhće samo kad pomisli na smrt. Fotografiju kao da je uzeo iz naših dana, gdje tolike „gubice“ vapiju „za zlatom i samo zlatom“. Požuda očiju. Nije obično grijeh mladosti, već starijih dana. Ali se već u mladosti krije jedva vidljivi pauk u poglednom srcu. Treba ga zarana zgječiti. Inače bi lako pod starije dane mogao da i od idealnijega mladoga čovjeka izide i Gogoljev Pljuškin ili Helloov Ludovik, koji dolazi do toga da adoriga zlato, ko kršćanin Presveti Sakrament. A što je učinila od Jude „auri sacra fames“!

Mi se moramo brinuti za svoju čast, moramo imati pravoga ponosa. Ne smijemo da budemo oholi, da sebe ne dižemo, druge preziremo. Oholost vodi do bune protiv samoga Boga. „Non serviam“, „ne ću da služim“, rekao je prvi oholica, otac oholosti, davo... „Oholost je početak svih grijeha“ (Sir. 10. 15.) Ona kvari i ista dobra djela, oduzima im za-

slugu. „Oholima se Bog protivi, poniznima daje milost“. (Jak. 4., 6.)

O borbi protiv ove trostruke nemani kao i protiv svih aveti — napasti, progovorit ćemo potanje u budućem broju.

—o—

Internacionala.

Španija. od g. Miguela Herrero Garcia (profesor Del Instituto Escuela De l' Enseñanza, Madrid)*.

Španija, gdje je širio Riječ Božju apostol Jakov i koju je proslavio u srednjem vijeku sveti biskup Isidor Hispaniensis, ova je Španija ponosna, što je posijala sjeme katolicizma u dvadeset i dvije američke republike španskog jezika, i što je zaustavila protestantizam u *Holandiji, Belgiji, i, što više, i u Francuskoj. Liberalizam je u Španiji samo za vrijeme dva građanska rata (guerres carlistes). Kako vo je sadašnje stanje Crkve u Španiji? Ona se bori svom silom protiv liberalizma, koji se još krije pod katoličkim imenom, i protiv boljševičke revolucije. Ova je borba politička i socijalna.

U politici opstojte dvije velike liberalne stranke (demokrati i konzervativci), koje hoće da vladaju pomoću Status quo-a konkordata Svete stolice i države. Do danas ove dvije stranke vladaju izmjenično. Na lijevici je republikanska, antikerikalna stranka, koja je u socijalnom pitanju konzervativna, i socijalistička, koja se priključila Trećoj internacionali. Na desnici su „nezavisni“, liberalni katolici, koji su za konstituciju, jer je ona manje zlo od boljševičke revolucije i „protoliberalni katolici“ (Carlistas, Integristas), koji zabacuju konstituciju i sadašnju vladajuću dinastiju i nepravедno socijalno stanje, koje danas vlada u Španiji. Grupa „Integristas“ odgovara internac. katol. orijentaciji i svoje najbolje sile crpe iz relig. i kulturnih katol. organizacija.

Crkva čini divna djela u Španiji. U liturgiji se može ustanoviti neobična ljedota. Kruna Bl. Djevice du Pila stajala je 1 milijon peseta, diadem Presv. Srca Seviljskog 100 hiljada peseta, a Njegov prijesto 30 hiljada. Prije dvije godine podigao se je usred poluostrva spomenik presv. Srcu, koji je stajao 3 milijuna peseta i t. d. Unutarnji je vjerski život savremene Španije također bujan. Kardinal Espinola osnovao je Congregation des Esclavas Conceptionistes za odgoj aristo-

* G. Herrero je napisao ovaj članak na franc. jeziku za Zoru-Luč. A On je u živom kontaktu s našom organizacijom u Parizu i upućen je u naš pokret.

kratskih djevojaka. P. Zejero osnova dvije kongregacije: „Sestre kršćanskog uvjerenja“ za namještenja djevojaka i „Sestre Zaštitnice“ za pale djevojke. Kanonik Zoras Padilla, osnovao je red „Sestara Kriza“; divna institucija, gdje sestre danju podučavaju siromahe, a po noći njeguju bijednike u njihovim privatnim stanovima. Po dvije sestre ostaju u sobi najsiromašnijih u najzabitnijim djelovima grada, a u 6 sati izjutra vraćaju se u svoj stan, gdje podučavaju. One spavaju samo svake druge noći.

Socijalne su organizacije jake. O Agrarnom Katol. Savezu izašli su već podaci u „Nar. politici“. Osim toga ima u Španiji mnogo radničkih organizacija, organizacija poslodavaca, ženskih sindikata, radničkih bolnica i t. d.

Podukom se bave Isusovci, Sinovi Don Bosca, Escelapesi, Braća Kršćanskoga uvjerenja i dr., koji imaju veliko mnoštvo svojih škola. Bijele sestre (sv. Vinka) imaju u primorju veliki broj lječilišta za slabashnu djecu. Najznatnije je de Pedrosa na otoku Santander. Isusovci imaju u Madridu „Industrijski institut“, koji je prvi svoje vrste u Evropi. Originalnu katoličku odgojnu metodu je osnovao Per Manjon, de Sinose i del Cu. Po ovoj se metodi traži od nastavnika svagdanja sv. Pričest, ako želi da odgaja s uspjehom. Divni su uspjesi, osobito kod degenerirane mladeži. Među živim katol. literatima ističu se Manoino Muñor Paleon (romansijer), kontesa Pardo Baran (literarni kritik), gospoda Blanca de los Rios po svojim historijskim istraživanjima, a gospoda Maria Goiri de Menender Pidal proslavila se svojim pedagoškim i literarnim studijama.⁴

Internacionalna proslava na Katoličkom Institutu. Pariz, 18. I. 1921. U velikoj dvorani pariške katoličke univerze prirediše franc. katol. sveučilištarci u čast strancima, koji su upisani na ovom zavodu, proslavu. Osim g. rektora Mgr. A. Baudrillarta, člana franceske akademije, jedne od najmarkantnijih ličnosti savremene Katoličke Francuske i profesorskoga zbora, prisustvovali su kod svečanosti reprezentanti ovih kat. dačkih organizacija svijeta: Englezi, Kanadani, Kinezi, Kubanci, Malgaši (Madagaskar), Kolumbijanci, Danci, Egipćani, Ekvadorci, Amerikanci, Irci, Španjolci, Japanci, Luxemburžani, Poljaci, Rusi, Portugalci, Rumunji, Švicari, Česi i Jugoslaveni. Nakon pozdravnog govora predsjednika franc. katol. dačke organizacije, održa g. Herrero, španjolski povjerenik za Kat. Internacionalu, ekstatičan govor ističući, da Katolici cijelog svijeta moraju napokon unijeti evandeoski duh i u međuna-

rodne odnose i da jedinstvenost ideologije mora da ostvari i zajedničku organizaciju. Nakon burnog i oduševljenog odobravanja ustupi g. Herrero mjesto zastupniku Poljske, koji analizirajući današnje ideje vodilice, dolazi do zaključka da je savremeno čovječanstvo razdijeljeno u dva tabora: u tabor za Boga i tabor protiv Boga. Svoj govor završi hvalospjevom Katol. univerzi, koja je kao intelektualni centar Katol. Evrope pobijala krive ideje, i tako štitila čovječanstvo od krvavih katastrofa. U pozdravnom govoru, što ga je sam rektor Mgr. Baudrillart održao, analizirao je markantno situaciju Katol. pokreta u pojedinim zemljama. S osobitim žarom je ocrtao situaciju u Irskoj i nazvao je Irski narod, „narodom na križu“, gdje danas radi vjere i slobode na stotine ljudi umire mučeničkom smrću. Istaknuvši zasluge pojedinih naroda za širenje Hristova Kraljevstva na zemlji obratio se je osobitim govorom na prisutne Jugoslavena, koje je nazvao pionirima Katolicizma među njihovom nekatoličkom braćom.

Nakon svečanih govora pjevali su se narodne pjesme većine prisutnih naroda i manifestovala time divna internacionalna svijest svih katolika svijeta. Komitè, koji je priredio ovu svečanost, započeo je također praktično raditi za Kat. internacionalu. Svake nedjelje je sastanak, na kojem se referira o situaciji Katol. akcije u pojedinim zemljama, pretresa aktuelna pitanja ili se lansiraju štampu pojedinih naroda kakova ideja, koja je od općenite važnosti. Osim toga će prirediti ovaj komitè tijekom ovoga semestra niz predavanja o savremenoj Katol. Francuskoj. Ova predavanja su za strance od osobite važnosti, jer je Katol. pokret u Francuskoj osvojio svu inteligenciju: najdublji franc. književnici, kao P. Bourget, P. Claudel, R. Valéry-Radot, F. Jammes i dr. su uvjereni katolici; najbolje franc. revije kao Revue de deux Mondes (René Doumie), Revue des Jeunes, Letres, Etudes i bezbroj moćnih socijalnih glasila (La semaine sociale, Revue sociale, Dorsiers de l' Action populaire) su u katol. rukama; Katol. sindikati su brojem jači od socijalističke Confédération générale de Travail; Katol. ženska organizacija broji preko po milijuna članica. Daštvo je na nekim školama (n. pr. Ecole polytechnique), koje je prije nekoliko godina bilo tek 1%, katoličko, sada skoro isključivo katoličko. Oduševljenje za Crkvu je neizmjereno. Dominikanci i Isusovci inspiriraju socijalnu akciju (P. Sertillanges i Actio populaire), Benediktinci vode mistički i liturgički pokret (L' Arche i La

Vie et l'art liturgique), crkve su dupkom pune i skoro svi prisutnici pristupaju k sv. Pričesti. Konverzije su u svim staležima česte, a osobito među intelektualcima, koji zabacše neznanstvenog Renana i prigrliše velebitni sistem Katoličkog svjetovnog naziranja.

Valovi ovog novog duha djeluju i na mnoge hiljade daštva iz svih krajeva svijeta, svih rasa i narodâ, koji dolaze u metropolu svijeta, da se okoriste tečevinama jedne Katoličke kulture. J. M.

Socijalno gibanje.

Njemačka. „Arbeitsgemeinschaften“ U svim se industrijalnim zemljama zapaža odlučna radnička gesta, kojom traži da se riješi problem odnošaja rada i kapitala. U programima radničkih strukovnih organizacija i političkih stranaka postao je najbitnijom točkom zahtjev za socijalizacijom velikog dijela industrijskog gospodarstva i za participacijom u upravi i dobitku svih industrijalnih poduzeća. Ovo je pitanje već tako sazrelo, da su i najreakcionarnije kapitalističke vlade prisiljene s njim najozbiljnije računati. No ono je ujedno i tako zamršeno za čitavo svjetsko gospodarstvo, da je potrebno najozbiljnije proučavanje kako će se taj zahtjev dovesti u sklad s tehničkom organizacijom pojedinih poduzeća, a da pri tom ne strada kvantitet, ni kvalititet produkcije. Treba naglasiti, da se tu radi o potpunoj transformaciji industrijalnog gospodarstva, o promjeni čitavog dosadašnjeg gospodarskog sistema, pa da je potreban najveći oprez.

Njemačka je i prije završetka rata uvidjela, da treba naći način, kako da se izmiri rad i kapital. Za nju je taj problem postao još aktuelniji iza katastrofe u god. 1918., kad je trebalo sakupiti sve narodne energije, pa ih upraviti u jedan smjer; gospodarsku obnovu Njemačke. Zato je trebalo, da se zapriječi socijalni rat kapitalista i proletera, koji bi Njemačku bio doveo do ruba ponora. Uz socijalno zakonodavstvo pregnuli su i industrijalci i radnici, da se nagode bez zakonskog posredovanja, pa su već u novembru 1918. osnovali „Arbeitsgemeinschaften“ - zajednička poslovna zastupstva. Osnovna im je misao, da radnik i industrijalac imaju kraj svih oprečnih interesa, ipak i zajedničkih interesa, koje moraju skupa braniti vis â vis države i druge javnosti. Raspre pak rješavat će na paritetnoj podlozi. „Arbeitsgemeinschaften“, u koje radnici i poslodavci biraju pojedince broj zastupnika imaju dvotrećinskom većinom rješavati pitanje radničkih plaća, izradivati predloge za socijalno-političko zakonodavstvo,

radničko osiguranje, skrbiti se za dobavu sirovina, uređenje robnog prometa i t. d.

Radnici nijesu se ipak odrekli daljnjih tražbina, pa zahtijevaju potpunu ravnopravnost u upravi i dobitku cijelog poduzeća. Naravno, da je sav taj problem transformacije industrijalnog gospodarstva usko povezan s nizom manjih problema, koje se ne može tako naprečac riješiti. Nijesu ni sami radnici na čistu o formi participacije na dobitku, da li će to biti u formi jednostavne razdiobe godišnjeg dobitka, ili će to biti u formi individualnog, odnosno kolektivnog akcionerstva. Važno je pitanje rizika pri poduzeću, koji radnik mora da uzme na sebe, pitanje jamstva sa strane radnika, koji mijenja poduzeća.

Nema dvojbe, da će trebati mnogo muke i mnogo pokušaja, dok se pronađe najzgodnija forma praktične primjene ovih novih ideja o preinaci industrijalnog gospodarstva. Ovi su zahtjevi ipak pobjeda kršćanskog naziranja na svijet. Ogromni je dio čovječanstva ovim zahtjevima osudio nacionalistički materijalizam i najglasnije protestirao protiv individualističko-egoističkog svjetskog gospodarskog sistema. Ne materija, kapital, novac, nego čovjek mora biti svrha gospodarstvu. Čovjeku treba vratiti njegovo dostojanstvo, a čovječanstvu duh solidarniteta, koji se evo očituje i u instituciji „Arbeitsgemeinschaften“. Dr. J.

Ex oriente.

Poteškoće zbliženju crkava. Pitanje zbliženja istočne crkve sa zapadnom od uvijek je nailazilo na izvjesne poteškoće i zapreke. Jaz, što ga je stvorio istočni raskol, raširivao se tijekom vjekova to više, što se od njegovih vremena istočna i zapadna crkva razvijaju posve neovisno, bez ikakvog međusobnoga utjecaja. Svi pokuši zbliženja u prošlosti bili su bezuspješni, dijelom s nepoznavanja tih poteškoća, dijelom radi međusobnog nepovjerenja. Posebne prilike, u kojima se istočna crkva nalazi poslije raskola u odnošaju prema državi, shvatanje njezine uloge u soc. životu, te izvan-crkveni utjecaj i učinili su, da se je istok sve više udaljavao od katol. crkve, a zapreke i poteškoće zbliženja počele su dobivati sve veće i veće značenje. Danas ima tih poteškoća lijepi broj, a tako su jake, da mogu raskidati i one duhovne veze, koje još vežu obje crkve.

Prva je poteškoća u različitom shvaćanju samoga pojma crkve. Po kat. nauci crkva je vidljivo društvo vjernika vezanih ispovjedanjem jedne vjere i primanjem istih sakramenata, koji se nalaze pod zakonitim poglavarima, napose rim-

skim papom. Dakle jedna od temeljnih oznaka crkve je jedinstvenost. — Po shvatanju istočnjaka vaseljena (opća) crkva je skup autokefálnih narodnih crkava, koje su tek međusobno vezane suglasjem vjere i duha te međusobnim općenjem. Vidljivoga glavaru nema, već je glava crkve sam Krist. Jedinstvo je dakle samo duhovno, jer je crkva duhovno kraljevstvo. Vidljive su tek — po njihovom shvatanju — nacionalne crkve i to je baš razlog, što su sve istočne crkve došle pod tako silan utjecaj države, jer su istočnjaci, izgubivši pravni pojam o vaseljenoj crkvi, izgubili pravi pojam i o posebnim nar. crkvama. Uslijed diobe crkve po narodima, naravno, razvio se cezaropapizam, t. j. posvemašnja ovisnost crkve o državi. Veliki utjecaj lajikata na crk. poslove učinio je, da su se istočne crkve stale još više udaljavati od katolicizma i navraćati put k protestantizmu.

Jaki utjecaj protestantizma na istočnu crkvu svakako je velika zaprijetka zbliženju istočne i katoličke crkve. Novija pravoslavna bogoslovna literatura stoji pod velikim utjecajem prot. teologa, jer istočni bogoslovi polaze na viši teolog. študij na protestantska učilišta i što je prirodno, dolaze pod njihov utjecaj. Pored toga shvatanje uloge lajikata naginje posve protestantizmu. To se vidi osobito u Rusiji, gdje se pod vodstvom ufskog episkopa Andreja razvio jaki kršćansko-demokratski pokret. On ide za tim, da osigura lajicima što veći utjecaj na sve crkvene poslove pozivajući se na tobožnje demokratsko uređenje stare crkve. Ovaj je pokret silno opasan zato, jer uspije li lajicima doći do uprave crkve, svećenik će postati tek egzekutivni organ - pastor. Od prakse do teorije, od discipline do dogme kratak je put i pravoslavlje bi se lako moglo naći u naručju protestantizma.

Uz ovu prot. opasnost, treća je poteškoća duh modernih zabuda, koji se stao širiti Istokom. Nije to ništa nenaravnoga. Pravoslavlje, zabacivši vrhovno neprevrtljivo učiteljstvo, dalo je slobodne ruke u tumačenju vjerskih istina, a pocjepavši crkvu, stvorilo je ovisnost crkve o državi. Slab utjecaj ist. crkve na život morao je nužno roditi vjerskim nehajem. A to su sve oznake modernizma. Da su istočnjaci za nj zagrijani, i to ne samo za njegove praktične posljedice, nego i za njegovu teorijsku podlogu, pokazali su otvoreno za vrijeme borbe kat. crkve proti modernističkim zabudama.

Četvrta, historička, poteškoća je u bojazni istočnjaka pred latinizacijom. Pod njom oni razumijevaju dvoje: gubitak svoje liturgije i narodnog jezika u crkvi, te gubitak svojih nac. crkvi, ako njihovi patrijari i episkopi priznaju primat rim-

skog pape. Prva bojazan je neopravdana kad znamo, da je čitav niz papa zapovjedio, da ist. obredi ostanu netaknuti u svojoj časti i zalagao se za njih. Spominjemo samo apostolsko pismo Lava XIII. „*Orientalium dignitas*“ i Benedikta XV., koji je na svome orientalnom institutu u Rimu podigao stolicu za ist. liturgije. Konačno živi dokaz su nam grko-katolici, koji imaju ist. liturgiju. Druga bojazan imade svoj izvor u krivom shvatanju crkve kod istočnjaka i dogod se oni u tom ne približe katol. nauci, bit će i te bojazni. S toga istoga razloga predbacuju oni kat. crkvi klerikalnu želju na jednoj strani, a preveliki oportunitet na drugoj strani, jer ne shvataju uloge, koju crkva mora da ima u javnomu životu.

Ove su četiri poteškoće izvori svim ostalima. Nad njima stoji i peta, a ta je nepoznavanje katolicizma sa strane pravoslavnih. Zato je naša dužnost, da ih preko soc. rada upoznamo s kat. crkvom i mnoge će predrasude pasti. A pri tomu treba mnogo, mnogo takta, jer o njemu može ovisiti sve. — D. K.

Innsbruck. Dne 29. XII. prošle god. priredili su u Canisianumu jezuitski skolastici, kao odbor Apostolata sv. Cirila i Metodija akademiju za jedinstvo s vrlo lijepim uspjehom. Topli govori, predavanja, pjesme dokumentovali su veliko oduševljenje mladih ljudi za veliku ideju jedinstva istoka sa zapadom. Između ostalih govorio je i sveučilišni profesor P. Pangerl. U povjesnom pregledu rada za sjedinjenje istakao je veliko, živo i neumorno nastojanje sa strane kat. crkve da se dođe do jedinstva, dokazao je, da je Rim pokušao svako sredstvo, da izvede taj sveti čin. Povijest nam ne pruža izgleda za svijetlu budućnost i uspjeh naših akcija u tom pogledu. Djelo jedinstva, veli na koncu predavač, jest djelo Božje providnosti i mudrosti više nego djelo našega rada, ali je s druge strane stalno da molitve naše i rad u zajednici s Crkvom imaju veliko značenje u razvoju stvari, duboko zahvataju u velike, nedogledne planove Božjega vladanja i da sigurno mogu pospešiti željeni čas „ut omnes unum sint“. Ta je misao vodila i priređivače akademije, da pokrenu i ožive među sobom društvo za ujedinjenje, koje se kao odbor „Apostolata sv. Cirila i Metodija“ pridružuju velikoj svjetskoj organizaciji apostolata među nesjedinjenim narodima. Članovi društva i kao članovi „Euharističnog saveza naroda“ svakoga prvog četvrtka u mjesecu žrtvuju svetu pričešć i sva dobra djela toj svrsi, te drži posebnu devetnicu od 18.-25. januara preporučenu od sv. Oca i obdarenu posebnim oprostima. Fra K. Barišić.

Djački svijet.

Strasbourg. - Prilike na univerzi.

Prednja njemačka straža na Rajni, Strasbourg, i danas, poslije versailleskog ugovora, odaje sliku jednog vojničkog grada. Opkoljen silnim bedemima, koje sada Francuzi marljivo ruše, on je, prirodno, pun bivših njemačkih kasarna.

Međutim Nijemci su ostavili tragova i u alzaškom kulturnom životu. Zatirajući francuštinu, koliko je bilo moguće, privi-koše Alzačane na njemštinu tako, te se još danas često čuje njemački govor u francuskoj Alzaciji. Tim više, što je alzaški dijalekt, koji je ipak u dominantnom položaju, vrlo srodan njemačkom. Francuski je jezik teži Alzačanu nego njemački. Ipak nastoje Francuzi, da Strasbourg podadu francuski karakter. Ova se tendencija silno opaža na strasbourgskoj univerzi, koja je ubrzo dobila francusko lice. Ne samo, da je kipu Germanije nad portalom odrubljena glava, već su i smjenjeni mnogi njemački profesori, koji se vratili u Njemačku. Tako je, među ostalima, ostavio strasbourgku univerzu glasoviti crkveni historik, Dr. Alban Ehrhard i prešao na teološki fakultet u Bonn. Uostalom njemački su profesori držali ovu univerzu na dobru glasu. Sada nastoje Francuzi, da taj glas sačuvaju i uvećaju stručnim francuskim silama.

Broj je slušača za Nijemaca bio oko 1500, dok sada stoji na nešto preko 1000. Upada u oči, da se pored Alzačana, koji, jednako profesori kao i daci, imaju dosta poteškoća s francuskim jezikom, upisao znatan broj francuskih vojnika. Koliko imadom statističkih podataka, na filozofski fakultet otpada 320, na teološki 192 slušača, ostalo na pravni, medicinski. Inače život ovdje nije odviše skup. Za 300 fr. može se dobiti pristojan stan i hranu kod koje prijazne francuske familije. Jevtinije nego u Parizu. Studentski je društveni život razgranjen. Katolički studenti organizovani su u Cercles Ozanam, Association générale des Étudiants, Cercle des Étudiants, Cercles catholique d'études, Cercles d'étudiants catholiques, Association chretienne d'étudiants. Bogoslovi imaju svoj Cercles St. Thomas za filozofiju i teologiju i Cercles des Oeuvres za socijologiju.

Pozdrav braći u domovini! P. Ž.

Innsbruck. Dne 14. XI. p. g. osnovan je ovdje u Innsbrucku Klub jugoslaven-skih katoličkih bogoslova. Zadaća je kluba omogućiti članovima orijentaciju u svim aktualnim vjerskim, socijalnim i kulturnim pitanjima vremena, naravno s posebnim osvrtom na prilike i rad kat.

pokreta u domovini. Članovi naime imaju registrirati sve važnije pojave kod kuće i u katoličkom inozemstvu, kriikovati ih sa stanovišta kat. načela, analizovati im uzroke, odrediti zajedničko stanovište i tako stvoriti svestran, jedinstven i dosljedan sistem mišljenja u najaktuelnijim i za nas najvažnijim pitanjima sadašnjosti.

U programu je osobito naglasen momenat jedinstvene ideologije, koju mora uzgojiti Klub i razviti do savršenstva među članovima u svoj ortodoksnosti i neograničenom radikalizmu katoličkog mentaliteta.

Klub broji 15 članova: Zastupani su svi djelovi katoličke domovine. Sastajemo se u 2 nedjelje jedamput. Referišemo u formi slobodnih predavanja ili referata; potom dolaze debate, kritike, savjeti o metodama buduće akcije, sudovi o aktuelnijim člancima naših i njemačkih časopisa, prikazi kat. akcije kod drugih naroda s aplikacijom na naše prilike i slično.

Odbor za ovu školsku godinu konstruisan je ovako: Predsjednik vlč. g. Viktor Burić, potpredsjednik Fr. Čiro Sparožić O. Fr. Conv., tajnik K. Barišić O. F. M.

Žene na zagrebačkom universitetu. Već je tome dvadeset godina od kada su porušeni zidovi, koji su branili ženi slobodan pristup na naše sveučilište. Naredbom odjela za bogošt. i nastavu od 9. rujna 1901. br. 1429. smiju se žene upisati na univerzitet u Zagrebu i to na mudroslovni fakultet.

Interesantno je osvrnuti se na statistiku polaska žena na visoke škole kroz ova dva decenija.

Već prve godine 1901.-2. upisale su se 3 redovite i 14 izvanrednih slušačica na mudroslovni fakultet, a svih je skupa slušačica bilo na tom fakultetu 117.

Pet godina kasnije 1905.-6. porasao je broj studentica na 12 redovitih, 14 izvanrednih, a ukupni broj slušačica ženskih i muških bio je 251. G. 1910.-11. polazilo je univerzitet 8 redovitih slušačica, a sveukupni broj studenata mudrosl. fakulteta bio je 200. Kako vidimo, broj slušačica filozofije bio je prije pet godina veći za 51. Iste te godine posvećuje se 6 studentica farmaciji, dok ih je svih zajedno muških i ženskih na farmaciji 61. God. 1915.-16. opaža se veliki preokret. Broj studentica na filozofiji porasao je na 24 redovite (2 izvanredne), a sveukupni je broj slušačica pao na 104. - Isto to opažamo i na farmaciji. Broj studentica porasao je na 9, dok je ukupan broj pao na 42 slušača. Svakome će to biti jasno, kada promisli, što se tada odigravalo na svjetskoj pozornici.

O. ur. Na pitanje ženskog akad. studija mi ćemo se s vremenom posebno osvrnuti.

God. 1920.-21. upisano je na mudroslovni fakultet 79 redovitih (15 izvanrednih) slušačica. Ove je god. broj studentica postigao svoj maksimum. Broj studenata i studentica iznosi 276. Usporedimo zajednički broj muških i ženskih od god. 1905.-6., vidjet ćemo, da je porasao samo za 25 slušatelja. — Na farmaciji podigao se broj također na 24 slušateljice, a ukupni broj iznosi 72.

Osnutkom liječničkoga fakulteta (1918.) i gospodarsko-šumarskoga (1919.) odmah je i ženama dopušten upis. Liječnički fakultet broji ove godine 92 slušateljice — dok ukupan broj iznosi 843.

Naredbom Narodnoga Vijeća u Zagrebu br. 32.442 od 6. novembra 1918. dopušteno je napokon ženama da se upišu na pravo. Danas broji pravoslavni, državoslovni fakultet 16 redovitih (4 izv.) slušačica, a ukupan broj muških i ženskih iznosi 1080 slušača.

Sada resumirajmo: broj studentica g. 1920.-21. po svim fakultetima iznosi 211 redovitih (16) izvanr., a zajedno sa slušačica 2669. — Usporedimo sa 1915.-16. god., kada je broj studentica iznosio 33 redovite (2 izvanr.), a sveukupan broj na čitavoj universi samo 744 — kolika li razlika! Uzimam ovu poredbu zato, jer mi se čini da su baš ove ratne godine bile uzrokom, da se tolike žene posvećuju visokom studiju. Intelektualno jača žena osjetila je, više no ikada, potrebu, ne samo da sebi osigura budućnost, nego da ono, što je rat uništio, pogazio, ublaži, nadoknadi i podigne. Shvati li žena ozbiljno svoju zadaću — uspjeh će! Riješenje toga pitanja ne nalazim u onakovim ženama, koje stupivši na akademsko tlo misle, da moraju poprimiti muškaračke manire u svojem vladanju, odijevanju, rezanju kose, pušenju i t. d., onakove žene, koje idu za izjednačivanjem u svemu s muškarcem. Nipošto!

Da imade žena, koje su neozbiljno shvatile studij, dokazuju nesvršene nauke, jer kroz ovih dvadeset godina postiglo je na zagrebačkom sveučilištu do sada samo 15 žena čast doktorice, a četiri doktorat medicine, nostrificiran na našem sveučilištu. Razmjerno veoma malen broj!

M. pl. P.

Vijesti.

Prag. - „Krek“-Mahniceva spomen-veče. Duh velikoga biskupa živi u nama, jer smo omladina visokih kršćanskih principa. Parastos održao je prof. dr. Vajs, lični prijatelj Mahničev i najista-

knutiji radnik za slavensko bogoslužje. Proboravio je niz godina na Krku. Spomen-veče otvorio je drug Kuharić (cand. rev. comerc.) predstavivši „Krekovcima“ mnogo zaslužnog profesora. Drug Flegler (cand. med.) ilustrirao je u markantnim crtama djelo i misao Mahničevu. — Riješen je životnog pitanja je u životu, a ne u knjigama. Sinteza svega intelektualnoga i produktivno realnog rada Velikog Pokojnika jest kršćanski idealizam: svladati životinju, preporod u duhu i istini, postajanje sinom Božjim. Akademski omladina bijaše Mahničevo očekivanje i nada. Zato je njoj toliko govorio o kršćanskoj filozofiji u „Straži“ i u poslanicama. Kulturno-socijalni kršćanski pokret zovemo danas činjenicom. Bez Mahnića ne bi bilo ni Eckerta, ni Rogulje, ni Grgeca. Narodnost, crkva i država, teme prvih početaka kulturnog pokreta u Sloveniji, bijahu predmetom Njegovih opsežnih radnja, — kao i u velikog Kettelera. Misli o politici imadu vječne vrednote, jer su i pravo dovršena djela od velik polit. uspjeha kano i politika broja odraz Büchnerove: sva moć i autoritet leži u sumi atoma. Ideal moći i ideal istine kontradikuju. Moć je brutalna sila, istina je svladava. Znanost može, ali ne mora pridonijeti spoznaji istine. Danas stoji ljudska znanost visoko nad ljudskim moralom. — Socijalno pitanje rješavao je naš ideolog — evanđeljem protiv recentno akcentuisanih soc. ekonomskih smjernica. Veliki duhovi ne prave kompromisa, i tim je opravdan Mahničev radikalizam.

Prof. Dr. Vajs ilustrirao je s nekoliko lijepih crtica život velikog biskupa. Mahnič je spasio slavensku službu Božju. Kad je u njoj našao pravdu, između njegove intelektualne spoznaje i djela nije bilo ni intervala, ni kompromisa. Krčki sinod mnogo o tome govori. Mahnič cio i jedinstven. — Neobično nas se dojmiše historijske crte u djelovanju za slavensko bogoslužje. Na mnogima leži krivnja, što smo izgubili slavensku službu u danima velikog Lava XIII. i to zato, jer u ostalim krajevima naše domovine nije bilo Mahnića. Kratkim prikazom o glagoljici, o transkripciji misala u latinicu i štampanjem novih, pobudio je dobri naš Slavljani dr. Vajs u nama interes za slavljansko bogoslužje i time najbolje ocrtao nastojanje krčkog heroja, da se jednako svećenstvo i lajikat interesuju za lijepe tekovine i tražbine, na koje imademo pravo. Time je završena Mahničeva spomen-večer.

F.

Preporučamo drugovima:

SAVREMENA PITANJA.

Vjersko znanstvene rasprave za naobražene krugove.

I. svezak: O. T. Harapin, Razum i vjera	8 K
II. svezak: O. U. Talijs, O neumrlosti duše	8 K
III. i IV. svezak: prof. B. Brixy, Princip entropije i opstanak Božji	12 K
V. svezak: O. P. Vlašić, Pravi pojam Sv. Pisma	8 K
VI. i VII. svezak: Dr. P. Gv. Rant, Postanek sveta na podlagi naravoslovja in Biblije. (Slovenski s hrvatskim tumačem nepoznatih riječi.)	12 K
VIII. svezak: Prof. P. Butorac, Politički i gospodarsveni liberalizam i kršćanstvo	8 K
IX. i X. sv.: Dr. K. Eterović, Sloboda nastave i državni monopol škola	16 K

U štampi se nalaze:

Josip Gunčević, Indeks i moderne zablude.

Antun Matasović, Slobodni zidari, što su i što hoće.

Skupna pretplata za cijelu I. seriju (sv. I. do V.) iznosi 32 K, za II. seriju (sv. VI. do X.) 32 K, a za treću seriju (sv. XI. do XV.) iznositi će 40 K. Novac se ima poslati unapred ili će se knjige slati pouzecom. Narudžbe i pretplatu prima:

Uprava „Savremenih Pitanja“ u Mostaru.

Katol. daštvo ima kod skupnih naručaba preko svoga dačkog povjerenika 20% popusta.

Antun Matasović: „CVIJET POD STAKLOM“

Izlazi doskora kao nastavak zbirke „Susreti“. Cijena: 20— K, za đake: 16— K. Naručuje se kod autora (Osijek 1. Kapucinski samostan).

„Susreti“ se mogu dobiti u knjižari J. Studničke, Sarajevo: dio I. po 14.— K, dio II. po 11.— K. Autor ih razaslije kat. daštvu, u koliko ih ima, uz 20% popusta.

Otpremni, komisionalni i inkaso posao

Eliaš i Lah, Zagreb

Nikolićeva 10 Telefon 13-36

Obavlja brzo i solidno
dovoz razne robe, putne
prtljage i pokretne
svake vrsti na kolodvor
i sa kolodvora. Preuzi-
ma pakiranje pokućstva
preselivanje po gradu.

Prodaja **kamenog ugljena** na
veliko i na malo. - Cijenjene naloge
umoljava se upraviti na poduzeće
ELIAŠ i LACHA u ZAGREBU.

Knjige kato- ličkog života

Izdaje Dr. Stjepan Markulin.

Knjiga prva. M. Vanino D. I.:
Filibert Vrau. Cijena K 5-80,
sva naklada rasprodana.

Knjiga druga. Dr. A. S. i Dr. A. Ž.:
Kontardo Ferrini. Cijena
K 4-60, poštom K 5-.

Knjiga treća. Michel D' Herbi-
gny: Vladimir Solovjev.
Cijena K 15-., poštom K
16-50, a plaća se unaprijed.

Narudžbe prima izdavač Dr. Stj.
Markulin, Zagreb, Kurelčeva 3.

Narodna Knjižara, Zagreb

Jedina katolička knjižara u Zagrebu

Poduprite je. Kupujte sve knjige i na-
ručujte sve pisarske potrepštine od nje.

Toplo se preporučuju ove knjige:

Grgec: Jugoslavenski argonanti	K 6-.
Brković: Povijest sv. Franje I. i II. dio	K 30-.
Gunčević: Zašto se katolički svećenici ne žene	K 6-.
Dr. Wilk: Moderni svetac	K 5-.
O. Harapin: Opstoji li Bog?	K 3-.
Marden Sw.: Samopouzdanje vodi k po- bjedi	K 10-.
Volja i uspjeh	K 10-.
Matković: Najljepšoj među ženama	K 6-.
Jakovljević: Studije i fejtovi	K 5-.
Lasman-Rac: Izbor iz crkvene književ- nosti	K 15-.
† Mahnić: Već luči	K 48-.
Grivec: Pravoslavlje	K 8-.
Stimmen aus Maria Lach	K 14-.
Stern der Jugend	K 50-.
Dr. Förster: Sexualethik u Pädagogik	K 54-.
Politische Ethik	K 100-.
Die deutsche Jugend	K 20-.
Weltpolitik	K 55-.
Christentum und Klassen- kampf	K 57-.
Dr. Ude: Lebensreformfragen	K 22-.
Kulturschande Europas	K 12-.
Mauer und Weltkrieg	K 7-.
insle Friede	K 2-.
Revolution	K 5-.
Gross: Der	K 5-.
Messner: Katholizismus	K 5-.
Hochschulführer	K 5-.

NARODNA PROSVJETA ZADRUGA S O. J.

Preporuča dosad izašla izdanja:

Dr. Aleksij Ušeničnik: „Prin- cipi sociologije“	K 10-.
Mirko Gjurokovečki: „Poli- tička historija Bosne“	K 4-.
Dr. Janez ev. Krek: „Slovenci“	K 5-.
O. Luis Coloma: „Dječja knjiga“	K 15-.
Antonietta Klitsche de la Grange: „Vestalka“	K 15-.
Stelle-Tersegav: „Sveta Ru- sija“	K 15-.

Narudžbe se šalju na adresu:

Knjižnica Narodne Prosvjete
zadruga s o. j. u Zagrebu.